

ΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΟΤΑΣΗ - ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

**ΜΙΑ ΜΟΝΑΔΑ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ
ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΕΙ ΣΤΟ ΝΟΜΟ
ΛΑΣΙΘΙΟΥ**

**ΚΡΗΤΙΚΑΚΗ ΧΡΥΣΑΝΘΗ
ΣΙΣΚΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2010

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

WEB SITES:

- 01) <http://www.sitia.gr/index2.htm>
(μουσεία – μοναστήρια – φαράγγια – αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Σητείας;)
- 2) <http://www.creta-info.gr/cat.php?>
(αρχαιολογικοί χώροι – μουσεία – παραλίες – καταδύσεις - -αθλητικές εγκαταστάσεις)
- 3)
http://www.lasithinet.gr/Dhmoi/Oropedio_Lashthiou/arxaiologhkes_perioxes_spylaia
(αρχαιολογικοί χώροι – σπηλαία , Νομού Λασιθίου)
- 4) <http://www.united-hellas.com/greece-travel-agencies/windmills/crete-hotels/index-gr.html>
- 5) http://www.lasithinet.gr/Dhmoi/Oropedio_Lashthiou/mouseia
- 6) <http://www.lasithinet.gr/Dhmoi/Leykhs/arxaiothtes/>
(πληροφορίες για τον Δήμο Λευκής)
- 7) <http://walking-greece.ana-mpa.gr/articleview2.php?id=1422>
(ωράρια αρχ.χωρων Ν. Λασιθίου)

8) <http://www.kairatos.com.gr/nomoslasiiuioy.htm>

9)

http://www.agrotravel.gr/agro/site/AgroTopics/t_docpage?sparam=int_mountain&

doc=/Documents/Agrotravel/learnabout/lasithi/faragia&sub_nav=LearnAbout

10) <http://users.forthnet.gr/agn/istam/ge1.htm>

11) www.msc.gr/outdoor/

(αναρηχηση – παραπέντε – μονοπάτια – καταφύγια - E4)

12) www.crete.tournet.gr

(φαράγγια – παραλίες – λίμνες – ποταμιά)

13) www.aegean.gr/cultural/tec/fcs/Data/visitors_sites_1998.2002.htm

(επισκέπτες αρχ.χωρων Ν.Λασιθιου 1998-2002)

14) www.club.edc.uoc.gr/seminar/heraklio/lasithi/lasithi.html

(πλήρης ανάλυση του Νομού Λασιθιου)

15) www.lasithinet.gr/el/Dhmoi

(συνοπτική ενημέρωση για τις πόλεις του Νομού Λασιθιου

16) <http://www.greekhotel.com/crete/lasithi/lasithi-%5Bgr%5D-greekislands.com.pdf>

17) <http://www.crete-today.com>

BIBΛΙΑ

1. Δρα.Περικλη Λύτρα « Η κοινωνία της αναψυχής»
Εκδόσεις -“Interbooks”(2000)
2. Λαλουμης«Ψυχαγωγία και Άθληση πελατών Ξενοδοχείου/Hotel Animation »
Εκδόσεις - Ελλην (1992)
3. Manuel Band-Bovy and Fred Lawson «tourism and recreation Development»
Εκδόσεις - The architectural Press LTD (1977)
4. Διεύθυνση σύνταξης Ιρις Ντουσκου « Οι Ολυμπιακοί αγώνες στην Ελλάδα»
Εκδόσεις – Εκδοτική Αθηνών ΑΕ (1976)
5. Hubert Lier « New challenges in recreation and Tourism Planning »
Εκδόσεις – Pat Tayler-Elsevier
6. Προπομπας « 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αθλητικής Διοίκησης»
7. Farmer P.- Γαργαλιάνος Δ.- Αυθίνος Ι. ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
8. Γιαννόπουλος Κ. ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΧΟΡΗΓΙΑ
9. Γαργαλιάνος Δ., Παπαδημητρίου Δ. ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ
10. Παπανίκος Γ. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ- ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ- ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

11. Παπαδημητρίου Δ. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
12. Γαργαλιάνος Δ.- Ασημακόπουλος Μ. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
13. Νάσσης Π.- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

1.ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της παρακάτω μελέτης είναι να αναπτύξουμε τον αθλητικό τουρισμό στο νομό Λασιθίου και ποιες αθλητικές εγκαταστάσεις θα μπορούσαν να δημιουργηθούν ώστε να αναπτυχθεί με σωστό τρόπο αυτό το είδος τουρισμού στο νομό ,σε κάποιο μέρος το οποίο είναι ανεκμετάλλευτο .

1.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Είναι το ανατολικότερο γεωγραφικό και πολιτικό διαμέρισμα, της Κρήτης, με εξαιρετη γεωμορφολογία και με σημαντική συμβολή στη δημιουργία του πολιτισμού της Κρήτης, λόγω της εγγύτητας του με την Ανατολή και την Αίγυπτο. Στα δυτικά χωρίζεται από την υπόλοιπη Κρήτη με τον ορεινό όγκο της Δίκτης (Λασιθιώτικα βουνά) και από την ανατολή, το βορρά και το νότο βρέχεται από το Κρητικό και το Λιβυκό πέλαγος.

Το πλήθος των αρχαιολογικών χωρών και μνημείων του νομού Λασιθίου είναι μοναδικό και σπάνια συναντάτε σε άλλους νομούς της Ελλάδας. Στη διάρκεια των χιλιετιών στην ανατολική Κρήτη άκμασαν ανακτορικά και άλλα μεγάλα, κέντρα του Μινωικού πολιτισμού (Ζάκρος, Παλιόκαστρο, Γουρνιά, Βασιλική, Μοχλός, Ψείρα, Πετράς, Μύρτος, Καρφί, Πλάτη, Μίλατος, Δικταίον Άντρον, Μακρύγιαλος) και σπουδαίες πόλεις των ιστορικών χρόνων (Ιεράπυτνα, Ιτανος, Λατώ, Όλους, Ητεία, Άμπελος, Πραισός, Δρήρος, Ιστρων, Ωλερος, Μάλλα, Βρόκαστρο, Κουφονήσι).

Στα μεσαιωνικά χρόνια ιδρύθηκαν βενετικά φρούρια και επαύλεις (Κοζάρμα Σητείας, Κουλές Ιεράπετρας, Σπιναλόγκας, Μιραμπέλλου στο σημερινό Άγιο Νικόλαο, έπαυλη Έτιας), αρκετά μοναστήρια (Τοπλού, Κάψα, Αρετίου, Κρουσταλένιας. Βιδιανής) και εκκλησίες (Παναγία Κερά. και δυο ακόμη εκκλησίες στην Κριτσά, Επισκοπή Ιεράπετρας, Άγιος Νικόλαος και άλλες εκκλησίες στην πόλη του Αγίου Νικολάου, κ.ά.). Τα χωριά της περιοχής διατήρησαν σε μεγάλο βαθμό την παραδοσιακή τους μορφή (Κριτσά, χωριά του Πάνω Μεραμπέλου και της Σητείας).

1.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Σήμερα ο νομός Λασιθίου διαιρείται σε τέσσερις επαρχίες:

Λασιθίου, Μεραμπέλλου, Ιεράπετρας, Σητείας και έχει τέσσερις μικρές πόλεις Άγιο Νικόλαο, Ιεράπετρα, Σητεία, Νεάπολη. Κεφαλοχώρια και κωμοπόλεις είναι η Κριτσά και η Ελούντα, το Τζερμιάδω και ο Άγιος Γεώργιος Λασιθίου, το Κάτω Χωριό Ιεράπετρας. Στο νομό υπάρχουν οι επισκοπές Πέτρας στη Νεάπολη και Ιεραπύτνης και Σητείας στην Ιεράπετρα.

1.2.1 ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΕΡΑΜΠΕΛΟΥ

Η επαρχία καλύπτει το βορειοδυτικό τμήμα του νομού και είναι στο μεγαλύτερο μέρος της ορεινή. Στην περιοχή της Νεάπολης-Λιμνών και στον Άγιο Νικόλαο είναι οι μοναδικές μικρές πεδινές εκτάσεις της. Προϊόντα παραδοσιακά της επαρχίας είναι το λάδι, τα χαρούπια και τα αμύγδαλα.

Το Μεραμπέλλο είναι η πρωτεύουσα του Νομού Άγιος Νικόλαος και η μικρή πόλη Νεάπολη, αλλά και το όμορφο παραδοσιακό κεφαλοχώρι Κριτσά.

Οι πιο σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι και ιστορικοί τόποι του Μεραμπέλλου είναι οι πόλεις των ιστορικών χρόνων: Δρήρος, Όλους, Λατώ και Ίστρων, το μεσαιωνικό φρούριο της Σπιναλόγκας, το ιστορικό σπήλαιο της Μιλάτου, η Μονή Αρετίου και μερικές ακόμη μονές σήμερα διαλυμένες στο Πάνω Μεραμπέλλο, καθώς και οι σπουδαίες βυζαντινές τοιχογραφημένες εκκλησίες στην Κριτσά και στον Άγιο Νικόλαο.

Στη Νεάπολη εδρεύει η επισκοπή Πέτρας, στην οποία υπάγονται οι επαρχίες Μεραμπέλου, Λασιθίου και Βιάννου.

ΜΙΛΑΤΟΣ

Στη θέση του σημερινού οικισμού στην παραλία της Μιλάτου έχει εντοπιστεί σημαντικός μινωικός οικισμός των νεοανακτορικών χρόνων και έχουν ανασκαφτεί θαλαμωτοί τάφοι με κιβωτιόσχημες λάρνακες..

ΝΕΑΠΟΛΗ

Η Νεάπολη είναι μια μικρή πόλη στο Πάνω Μεραμπέλλο, έδρα της επισκοπής Πέτρας. Στη θέση της υπήρχε στη Βενετοκρατία ο οικισμός Καρές. Ήταν πατρίδα μιας μεγάλης πνευματικής μορφής του 14/15. αϊ., του Πέτρου Φιλάργη, που εκχριστιάνισε τους Λιθουανούς και έγινε Πάπας της Ρώμης με το όνομα Αλέξανδρος Ε'.

ΔΡΗΡΟΣ

Η σημαντική αρχαία πόλη της κεντροανατολικής Κρήτης Δρήρος Βρίσκεται στο βουνό Καδηστός, 2 χλμ. ανατολικά από τη Νεάπολη.

ΦΟΥΡΝΗ

Η Φουρνή βρίσκεται πάνω στο δρόμο από τη Νεάπολη προς την Ελούντα, και είναι γνωστή για τα πολλά μοναστήρια που άκμασαν στην περιοχή της στον 16. και 17. αϊ.

Πολύ ενδιαφέρουσα είναι η ανακάλυψη ενός τεχνητού πηγαδιού από το Νικόλαο Πλάτωνα .

ΕΛΟΥΝΤΑ

Η Ελούντα, ήταν σπουδαία παραθαλάσσια, με δύο φυσικά λιμάνια, πόλη-κράτος της ανατολικής Κρήτης, σχετικά κοντά στη Λατώ με την οποία συχνά βρισκόταν σε διαμάχη, κυρίως εξαιτίας του Αφροδισίου. Βρισκόταν στη θέση Πόρος, στον ισθμό που ενώνει τη χερσόνησο (σήμερα νησί ύστερα από τη διάνοιξη διώρυγας από τους Γάλλους το 1897) Κολοκύθα με τη στεριά. Το μεγαλύτερο μέρος της πόλης βρίσκεται σήμερα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, λόγω της ανύψωσης της στάθμης της στην ανατολική Κρήτη. Ερείπια φαίνονται στο βυθό. Στα δυτικά του ισθμού έχουν

ανασκαφτεί τάφοι της Μινωικής και Κλασικής περιόδου. Οι ανασκαφές έχουν γίνει από Γάλλους και Έλληνες αρχαιολόγους.

Η Ελούντα σήμερα είναι ένα από τα σημαντικότερα τουριστικά κέντρα της Κρήτης με μεγάλα ξενοδοχεία.

ΣΠΙΝΑΛΟΓΚΑ

Το μικρό νησί-φρούριο της Σπιναλόγκας προστατεύει το φυσικό όρμο της Ελούντας. Στη θέση του αρχαίου φρουρίου χτίστηκε στον Ιό. αϊ, από του Βενετούς το σημερινό δυνατό κάστρο. Το κάστρο της Σπιναλόγκας, μαζί με τα κάστρα της Σούδας και της Γραμβούσας ήταν απόρθητο και, λόγω της μεγάλης στρατηγικής σπουδαιότητας του, κρατήθηκε από τους Βενετούς 50 χρόνια μετά την άλωση του Χάνδακα. Πέρασε στην τουρκική κατοχή το 1715.

Το κάστρο σώζεται σε σχετικά καλή κατάσταση. Έχει πολλούς προμαχώνες και επί προμαχώνες, από τους οποίους οι δυο πιο ισχυροί έχουν σχήμα μισοφέγγαρου και προστάτευαν με τα κανόνια τους τα δύο στόμια του όρμου της Ελούντας.

ΚΡΙΤΣΑ

Η Κριτσά είναι από τα παλιότερα και το μεγαλύτερο σε πληθυσμό χωριό της Κρήτης. Υπάρχει από το 14. αϊ και το αποτελούσαν τρεις συνοικίες Κορναράτα, Χριστός, Κιπεριανά. Το χωριό διατηρεί την αντιπροσωπευτική παραδοσιακή λαϊκή του αρχιτεκτονική, με τα απλά και λιτά σπίτια. Λίγα τμήματα βενετικών αρχοντικών σώζονται ενσωματωμένα σε νεότερα σπίτια. Σώζονται το οθωμανικό σχολείο και δυο κρήνες από την εποχή της Τουρκοκρατίας.

ΛΑΤΩ

Αυτή η σημαντική δωρική πόλη-κράτος της Ανατολικής Κρήτης, γνωστή και ως "Λατώ η Ετέρα", ήταν χτισμένη σε ορεινή θέση (υψομ. 300 μ.), 3 χλμ. Β. από το κεφαλοχώρι Κριτσά. Η πόλη έχει αξιόλογη ιστορία και σπουδαιότατα αρχιτεκτονικά στοιχεία.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Στη θέση της σημερινής πρωτεύουσας του νομού Λασιθίου. Η σημερινή πόλη ήταν μικρό χωριό τον περασμένο αιώνα., αλλά στις τελευταίες δεκαετίες έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο τουριστικό κέντρο.

Η Λατώ προς Καμάραν (ή Καμάρα), άκμασε κυρίως στην Ελληνορωμαϊκή περίοδο εις βάρος της άλλης Λατούς. Έχουν ανακαλυφθεί αγάλματα και επιγραφές και έχουν ανασκαφτεί πολλοί κεραμοσκεπείς τάφοι, που περιείχαν αξιόλογα κτερίσματα. Σπουδαίο είναι ένα χρυσό στέφει με φύλλα ελιάς κολλημένο πάνω στο κρανίο, που είχε στο στόμα του αργυρό νόμισμα του αυτοκράτορα Τιβερίου.

ΙΣΤΡΩΝ

Η αρχαία πόλη βρισκόταν στη θέση Πύργος απέναντι από το Καλό Χωριό Μεραμπέλλου δίπλα στον ποταμό με το ίδιο αρχαίο όνομα Ίστρωνα. Άκμασε στα ελληνορωμαϊκά χρόνια.

ΒΡΟΚΑΣΤΡΟ

Πάνω στο υψίπεδο του Βρόκαστρο σε υψόμετρο 313 μ. ανατολικά από το Καλό Χωριό ιδρύθηκε στο τέλος των μετανακτορικών μινωικών χρόνων και διατηρήθηκε μέχρι τον 7. αϊ. ένας ορεινός οικισμός/καταφύγιο, σαν το Καρφί, το Καβούσι και το Καστρί Παλαικάστρου. Η θέση του είναι στρατηγική με μεγάλη εποπτεία στο πέρασμα από το βορρά στο νότο, ενώ ταυτόχρονα είναι δυσπρόσιτη.

1.2.2 ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Είναι η μόνη επαρχία της Κρήτης χωρίς επαφή με τη θάλασσα, στο μεγαλύτερο μέρος της ορεινή. Περιλαμβάνει το μεγαλύτερο οροπέδιο της Κρήτης, το οροπέδιο του Λασιθίου, που βρίσκεται στην καρδιά του ορεινού όγκου της Δίκτης, του Αιγαίου Όρους κατά τον Ησίοδο.

Στην επαρχία βρίσκονται σημαντικότερα σπήλαια αρχαιολογικού ενδιαφέροντος (το σπήλαιο του Ψυχρού, γνωστό και ως Δικταίο Άντρο, της Τράπεζας στο Τζερμιάδω και στο Γεροντομουρί στον Άγιο Χαράλαμπο), μινωικοί οικισμοί στην Παπούρα στο χωριό Λαγού, στην Πλάτη στο Καρφί και σε άλλες θέσεις. Στα μετα-μινωικά χρόνια το οροπέδιο ανήκε στην πόλη Λύττο. Στα Βενετικά χρόνια το Λασιθί έγινε κέντρο της αντίστασης κατά των κατακτητών.

Οι Βενετοί εκκένωσαν το οροπέδιο και δεν επέτρεψαν την κατοίκηση και την καλλιέργεια του για 200 χρόνια. Και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας το Λασιθί ήταν επαναστατικό κέντρο και καταστράφηκε δυο φορές από τους Τούρκους.

Η επαρχία έχει 20 χωριά και συνοικισμούς, που κατοικούνται από 5.000 κατοίκους περίπου. Τα πιο μεγάλα χωριά είναι το Τζερμιάδω και ο Άγιος Γεώργιος. Υπάρχουν και δύο μονές της Κρουστολλένιας και της Βιδιανής. Η επαρχία συνδέεται με το Ηράκλειο και το Άγιο Νικόλαο με αμαξιτούς ασφαλτοστρωμένους δρόμους.

ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Το οροπέδιο Λασιθίου είναι μια πόλη, μια ελλειπτική πεδινή έκταση 10Χ5 χλμ. περίπου. Το μέσο υψόμετρο του είναι 840 μ. Έχει φυσικές εισόδους σε εννιά θέσεις, από κάθε κατεύθυνση. Το έδαφος του είναι πολύ εύφορο και παράγει κυρίως κηπευτικά (πατάτες) και φρούτα (μήλα). Παλιότερα υδρευόταν με ανεμόμυλους (περίπου 10.000). Το κλίμα είναι υγιεινό. Στα γύρω βουνά υπάρχει κτηνοτροφία.

ΤΖΕΡΜΙΑΔΩ

Η πρωτεύουσα της επαρχίας ιδρύθηκε, όπως και τα άλλα χωριά του οροπεδίου το 15ο αι. Η περιοχή του χωριού κατοικήθηκε από τη Νεολιθική Εποχή (λόφος Καστέλας), μέχρι το τέλος της αρχαιότητας.

ΠΛΑΤΗ

Κοντά στο χωριό Πλάτη ανασκάφηκε το 1913 από τον R. M. Dawkins ένα σημαντικό συγκρότημα τριών κτιρίων γύρω από μια ορθογώνια πλατεία, των νεοανακτορικών

και μετανακτορικών χρόνων. Πιθανόν να ήταν τμήματα ενός οικισμού, ενώ είναι πιθανόν να αποτελούσαν τμήματα ενός ενιαίου κτιρίου με κεντρική αυλή, σαν των ανακτόρων. Από τα ερείπια δεν σώζεται σχεδόν τίποτε.

ΓΕΡΟΝΤΟΜΟΥΡΙ

Κοντά στο -χωριό Άγιος Χαράλαμπος ανασκάφτηκε τα τελευταία χρόνια ένα σπήλαιο που είχε χρησιμοποιηθεί ως γιγάντιο οστεοφυλάκιο, μοναδικό στο είδος του. Εδώ είχαν συσσωρευτεί τα μεγάλα οστά και τα κρανία νεκρών πολλών γενεών, μαζί με τα κτερίσματά τους. Τα ευρήματα αυτά έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ανθρωπολογική έρευνα.

ΚΑΡΦΙ

.Βρίσκεται στην ομώνυμη τοποθεσία Β. από το Τζερμιάδω πάνω στη Δίκη. Το νεκροταφείο βρίσκεται στη θέση Μνήματα. Η ανασκαφή του έγινε από το J. Pendlebury και τους συνεργάτες του στα 1937-39.

Στη θέση που ιδρύθηκε ο οικισμός υπήρχε ένα ιερό 'κορυφής των παλαιοανακτορικών χρόνων, γιατί βρέθηκαν πολλά πήλινα ειδώλια. Τα σπία χτίστηκαν στο τέλος της μετανακτορικής και στην υπομινωική περίοδο (1200-1050 π.Χ). Έχει πολλές ομοιότητες με τα Γουρνιά. Τα σπία χωρίζονται σε συνοικίες με στενά πλακόστρωτα δρομάκια.

1.2.3) ΕΠΑΡΧΙΑ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ

Η κεντρική επαρχία του νομού Λασιθίου έχει το όνομα της από τη μεγαλύτερη πόλη του, την Ιεράπετρα. Ορεινή στο μεγαλύτερο μέρος της περιλαμβάνει τον ισθμό της Ιεράπετρας που αποτελεί και το μόνο εύκολο σημείο επικοινωνίας (12 χλμ.) ανάμεσα στο Κρητικό και το Λιβυκό πέλαγος. Ο ισθμός χωρίζεται από τους λόφους της Επισκοπής σε βόρειο και νότιο τμήμα. Και στα δύο αναπτύχθηκαν σημαντικά κέντρα πολιτισμού στα μινωικά χρόνια (Γουρνιά, Βασιλική στο βόρειο και Μύρτος στο νότιο). Μικρές πεδιάδες υπάρχουν η παραλιακή της Παχιάς Άμμου και του Καβουσιού και της Ιεράπετρας και Γρα-Λυγιάς στα νότια. Το δυτικό τμήμα καταλαμβάνουν τα νότια τμήματα των Λασιθιώτικων Βουνών με μικρές κοιλάδες ανάμεσα τους. Αυτήν την ημιορεινή χώρα προτίμησαν οι δωρικοί πληθυσμοί (Μάλλες, Ωλερός). Στο ανατολικό τμήμα της επαρχίας βρίσκονται τμήματα του βουνού της Θριφτής-Καβουσιού.

Μεγάλα χωριά της επαρχίας είναι το Κάτω Χωριό, οι Μάλλες και η Καλαμαύκα. Στην Ιεράπετρα εδρεύει η επισκοπή Ιεραπύτνης και Σητείας. Μονές έχει της Εξακουστής και της Παναγίας Βριωμένης στους Μεσελέρους. Η επαρχία είναι από τις πλουσιότερες της Κρήτης εξαιτίας της καλλιέργειας των κηπευτικών σε θερμοκήπια.

ΓΟΥΡΝΙΑ

Πάνω στο χαμηλό λόφο Γουρνιά στο μυχό του κόλπου Μεραμπέλου, Δ. από την Παχεία Άμμο, δίπλα στο δρόμο προς Ιεράπετρα - Σητεία, έχει ανασκαφτεί μια μινωική πόλη με ένα μικρό ανάκτορο, από την Η. Boyd της Αμερικανικής Αρχ. Αποστολής το 1901-4.

ΚΑΒΟΥΣΙ

Στο ύψωμα Κάστρο του βουνού της Θριφτής, πάνω από το χωριό Καβούσι είχε ιδρυθεί στο τέλος της μετανακτορικής μινωικής περιόδου ένας οικισμός-καταφύγιο, που κατοικήθηκε μέχρι το τέλος των γεωμετρικών χρόνων. Ένας ακόμη οικισμός του τέλους της μετανακτορικής και υπομινωικής περιόδου ιδρύθηκε στη θέση Βροντά. Η θέση είναι στρατηγική και ελέγχει το πέρασμα από τον ισθμό της Ιεράπετρας προς τα ανατολικά. Η ανασκαφή έγινε στην αρχή του αιώνα από τη Η. Βογδκαι επαναλήφθηκε από το 1981 κ.ε. από Αμερικανούς αρχαιολόγους.

ΠΑΧΕΙΑ ΑΜΜΟΣ

Στην παραλία του σημερινού παραθαλάσσιου χωριού στο Β. άκρο του ισθμού της Ιεράπετρας ανασκάφτηκε στις αρχές του αιώνα μας ένα σημαντικό προανακτορικό μινωικό νεκροταφείο με ταφές σε πίθους. Ήταν φυσικό λιμάνι του βόρειου τμήματος του ισθμού.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Κοντά στο ομώνυμο χωριό στη θέση Κεφάλι, που δεσπόζει στο βόρειο μισό πεδινό τμήμα του ισθμού της Ιεράπετρας είναι ο μινωικός οικισμός που ανασκάφτηκε το 1903-6 από τον Αμερικανό R. Seager.

ΕΠΙΣΚΟΠΗ - ΚΑΤΩ ΧΩΡΙΟ

Σήμερα η Επισκοπή έχει ενσωματωθεί μαζί με το Πάνω Χωριό στην κοινότητα Κάτω Χωριού. Στην περιοχή υπήρχε σημαντικός μινωικός οικισμός από το νεκροταφείο του οποίου προέρχεται η ωραία ζωγραφιστή σαρκοφάγος (Μουσείο Ιεράπετρας), στην οποία εικονίζονται σκηνές λατρείας των νεκρών. Από το Κάτω Χωριό προήλθε και το μοναδικό νεολιθικό ειδώλιο καθιστής θεάς

Στο Απάνω Χωριό είναι η εκκλησία της Αγία Μαρίας με υπολείμματα τοιχογραφιών.

ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ

Είναι η νοτιότερη πόλη της Ελλάδας και της Ευρώπης, και η μεγαλύτερη του νομού Λασιθίου. Απέχει 36 χλμ. από τον Άγιο Νικόλαο και 104 από το Ηράκλειο.

Η πόλη έχει χτιστεί στη θέση της αρχαίας Ιεράπτυνας, που είχε και τα ονόματα, Καβούσι, Πύτνα, Κάμιρος. Η ίδρυση της αποδίδεται στον Κύρβα, έναν από τους Κορύβαντες, που ήρθε από τη Ρόδο, στην οποία υπάρχει πόλη Κάμιρος. Πολλά στοιχεία, να φέρουν ο Στράβων και ο Στέφανος Βυζάντιος. Η επικράτεια της πόλης στον 3/2. αι. π.Χ. έφτανε από τον Τσούτσουρο μέχρι την Άμπελο και κατείχε τη μεγαλύτερη περιοχή από οποιαδήποτε άλλη πόλη. Συμμαχεί με τις άλλες ισχυρές πόλεις (Κνωσσό, Γόρτυνα, Λύκτο, Αρκάδες), με τους Μακεδόνες, τους Ρόδιους και τον Ευμενή της Περγάμου. Προσάρτησε τη γειτονική Λάρισα (στο χωριό Βαινιά), υπέταξε την Πραισό σε συνεργασία με τους Ιτανίους, με τους οποίους άρχισε αγώνα επικράτησης στην ανατολική Κρήτη. Στη διαμάχη τους έβαλαν τέλος οι Ρωμαίοι υποτάσσοντας την Κρήτη. Αλλά και στη Ρωμαϊοκρατία η Ιεράπτυνα ακμάζει, γίνεται

μια από τις πιο κοσμοπολίτικες πόλεις της αυτοκρατορίας. Αναφέρεται από τον Servius ότι "η εκατόμπολις Κρήτη είχε δυο μόνο πόλεις, την Κνωσό και την Ιεράπυτνα". . . ,

ΜΥΡΤΟΣ

Στην ανατολική πλευρά του ποταμού Μύρτου και απέναντι από το χωριό Μύρτο, πάνω στο λόφο του Πύργου ανασκάφτηκε το 1969-70 από τον G. Cadogan, ένας σημαντικός μινωικός οικισμός που άκμασε περισσότερο στα νεοανακτορικά χρόνια.

ΜΑΛΛΕΣ

Η αρχαία πόλη Μάλλα ήταν ανεξάρτητη. Τα ερείπια της εντοπίζονται στη θέση του χωριού Μάλλες (με το ίδιο όνομα). Τα νομίσματα της εικόνιζαν ένα αετό και την κεφαλή του Δία, που ήταν και ο θεός που λατρευόταν στην πόλη με το όνομα Μοννίτιος.

Παλιές εκκλησίες είναι της Παναγίας και του Αγίου Νικολάου. Στη Βενετοκρατία οι Μάλλες ήταν η μεγαλύτερη κώμη στην επαρχία Ιεράπετρας. Ένα μεγάλο βενετσιάνικο σπίτι δέσποζε στην κώμη μέχρι την καταστροφή του από τους Τούρκους το 1821.

ΜΕΣΣΕΛΕΡΟΙ

Η μικρή αρχαία πόλη Ωλερος βρισκόταν στη θέση του σημερινού χωριού Μεσελέροι. Στην πόλη γιορταζόταν η Ωλερία Αθηνά. Πολύ νωρίς υποτάχθηκε στην Ιεράπυτνα. Η θέση της είναι ψηλή και στρατηγική και έχει ορατότητα και στο Κρητικό και στο Λιβυκό πέλαγος.

1.2.4. ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΗΤΕΙΑΣ

Λίγοι τόποι στην Κρήτη και ελάχιστοι στην Ελλάδα έχουν να επιδείξουν τόσο πλούσια πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά, όσο η επαρχία Σητείας, η ανατολικότερη και η πιο απομονωμένη περιοχή της Κρήτης, αλλά και η μεγαλύτερη και έκταση και πληθυσμό του νομού Λασιθίου. Το όνομα έχει πάρει από την πρωτεύουσα της, τη Χώρα της Σητείας.

Στην περιοχή της Σητείας άκμασαν πολλά και μεγάλα κέντρα του μινωικού πολιτισμού: η Ζάκρος με το ανάκτορο της, το Παλαίκαστρο, ο Μοχλός και η Ψείρα, η Αγια-Φωτιά και ο Πετράς, το Χαμέζι και ο Μακρύγιαλος. Μεγάλες πόλεις των ιστορικών χρόνων επίσης άκμασαν στην περιοχή: η Ίτανος, η Πραισός και η Ητεία, καθώς και το νησάκι Λευκή (Κουφονήσι) . Στα βυζαντινά χρόνια και στη Βενετοκρατία τα μοναστήρια της Παναγίας Ακρωτηριανής (Τοπλού) και του Καψά., το κάστρο της Καζάρμας στην πρωτεύουσα Σητεία και οι επαύλεις στην Εθιά και στις Λίθινες στέκουν μάρτυρες της ένδοξης ιστορίας. Η επαρχία Σητείας μαζί με την επαρχία Ιεράπετρας αποτελούσε χωριστό διοικητικό διαμέρισμα..

ΜΟΧΛΟΣ

Σήμερα είναι ένα μικρό νησί κοντά στην παραλία, αλλά στη Μινωική Εποχή ήταν χερσόνησος, και διέθετε δυο λιμάνια. Τις ανασκαφές έκαναν το 1908 ο R. Seager και το 1971 ο Κ.Δαβάρας..

Το μικρό νησάκι και η απέναντι του στεριά κατοικήθηκαν από τα " νεολιθικά χρόνια και σε όλες τις φάσεις της Μινωικής Εποχής και ξανακατοικήθηκε στα ελληνορωμαϊκά και στα Βυζαντινά χρόνια.

ΨΕΙΡΑΟ ναυτικοεμπορικός οικισμός και το νεκροταφείο του βρίσκονται πάνω στο ομώνυμο νησί στον κόλπο Μεραμπέλλου. Ανασκάφτηκε από τον R. Seager το 1909 και το 1986 κ. ε. από τους Ph. Betancurt και Κ.Δαβόρα.

ΧΑΜΑΙΖΙ

Στο ύψωμα Σουβλωτό Μουρί, δυτικά από το ομώνυμο χωριό της Σητείας. Ανασκάφτηκε από το Στέφανο Ξανθουδίδη το 1903 και τον Κ. Λάβαρο το 1971 ένα μοναδικό ελλειψοειδές κτίριο.

ΣΗΤΕΙΑ

Η όμορφη παραθαλάσσια μικρή πόλη Σητεία είναι η πρωτεύουσα και το κέντρο της ζωής της επαρχίας. Το ονομαστής πόλης προέρχεται από την Ητεία, αρχαία πόλη, που ίσως ταυτίζεται με την ελληνοιστική πόλη που πρόσφατα ανακαλύφθηκε στη θέση Τρυπητός ανατολικά από την πόλη. Στα Η Βυζαντινή και Ενετική πόλη βρισκόταν στη θέση της σημερινής και ήταν έδρα επισκοπής. Στα χρόνια της Βενετοκρατίας ήταν έδρα του διαμερίσματος Σητείας, στο οποίο υπάγονταν και η καστελανία της Ιεράπετρας και προόδευσε πολύ. Από εδώ κατάγεται ο μεγάλος Έλληνας ποιητής Βιτσέντζος Κορνάρος, που έγραψε το αριστουργηματικό-επικολυρικό ποίημα "Ερωτόκριτος".

ΠΕΤΡΑΣ

Βρίσκεται 500 μ. ανατολικά από την πόλη της Σητείας. κοντά στη θάλασσα σε τέσσερις χαμηλούς λόφους. Έγινε δοκιμαστική ανασκαφή στις αρχές του αιώνα. Το 1986 άρχισε συστηματική ανασκαφή από τη Μ.Τσιμποπούλου.

ΑΓΙΑ ΦΩΤΙΑ

Το προανακτορικό νεκροταφείο Βρίσκεται στην παραλία του ομώνυμου χωριού στην τοποθεσία Πάτημα. Το τειχισμένο κτίριο βρίσκεται στο λόφο Κουφωτά, Δ. από το νεκροταφείο. Το νεκροταφείο ερευνήθηκε από τον Κ.Λάβαρο το 1971. Το τειχισμένο κτίριο από τη Μ. Τσιμποπούλου το 1564-5.

Εδώ έχει ανασκαφτεί ένα από τα μεγαλύτερα σε αριθμό τάφων (περίπου 300) νεκροταφεία της προϊστορικής Κρήτης..

ΒΑΙ

Είναι ένα μοναδικό στην Ελλάδα παραθαλάσσιο φοινικόδασος 2 χλμ. Β. από την Ερμούπολη. Η ονομασία του προέρχεται από τα "βία" που :στη γλώσσα του λαού σημαίνουν κλαδιά φοίνικα. Για τη δημιουργία του φοινικοδάσους υπάρχουν διάφοροι

θρύλοι που θέλουν να έχει φυτρώσει στην Αρχαιότητα από χουρμάδες που έφεραν Φοίνικες έμποροι ή στρατιώτες του Πτολεμαίου, και ακόμη Σαρακηνοί επιδρομείς. Το πιο βέβαιο όμως είναι ότι το δάσος είναι πανάρχαιο αφού αυτό το είδος φοίνικα (Φοίνικας του Θεόφραστου) υπήρχε στη Μινωική Κρήτη, όπως δηλώνεται στην τέχνη.

Το φοινικόδασος αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών και προστατεύεται ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

ΠΡΑΙΣΟΣ

Η μεγάλη μεσόγεια πόλη Πραισός βρισκόταν στο χωριό Βαβέλοι-Νέα Πραισός και θεωρείται πρωτεύουσα των Ετεοκρητών. Στην επικράτεια της είχε περίπου όλη την επαρχία εκτός από την ανατολική ακτή που κατείχε η Ίτανος και η πόλη Δραγμός (στο Παλαίκαστρο), την οποία οι πραισιόι υπέταξαν και πήραν το ιερό του Δικταίου Δία στην κυριαρχία τους. Το ιερό αυτό ήταν αιτία διαμάχης με τους Ιτανίους τελικά την Πραισό υπέταξαν οι Ιεραπύτνιοι και την κατέστρεψαν. Η Πραισός ήταν αυτόνομη πλούσια πόλη, όπως δείχνουν οι επιγραφές και τα νομίσματα της στα οποία εικονίζονται ο Δίας νήπιος που θηλάζει αγελάδα, ο Δίας ένθρονος, ο Ηρακλής τοξότης, κεφαλή βοδιού, αίγαγρος κ.α.

ΕΤΙΑ

Παλιό χωριό που υπάρχει από τα Βυζαντινά και Ενετικά χρόνια. Σήμερα υπάγεται στους Αρμένους, σε απόσταση 2 χλμ. από αυτούς.

ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ

Το μικρό νησί, η Λεύκη των αρχαίων επιγραφών βρίσκεται απέναντι από τη νότια παραλία της Σητείας, στο Λιβυκό πέλαγος. Εδώ οι ανασκαφές του Νίκου Παπαδάκη αποκάλυψαν ένα μεγάλο συνοικισμό των Ελληνορωμαϊκών χρόνων, με θέατρο, μεγάλο, σπήλια, συγκρότημα δημόσιων λουτρών και ένα ναός. Η πόλη αυτή καταστράφηκε 4ου αι. μ.Χ. Το νησί διεκδικούσαν, η Ιεράπυτνα και η Ίτανος, γιατί ήταν σημαντικός σταθμός αλιείας σπόγγων και επεξεργασίας πορφύρας.

ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟ

Η μινωική πόλη έχει ανασκαφτεί στο Ρούσο Λάκκο, στην παραλία Χιόνα Α. από το ομώνυμο χωριό. Σε άλλες θέσεις είναι τα νεκροταφεία της προανακτορικής περιόδου (Άγιος Νικόλαος) και το ιερό κορυφής (Πετσοφάς). Έγιναν στις αρχές του αιώνα από την Αγγλική αρχ. Αποστολή και επαναλήφθηκαν το 1962 και 1984.

Η μινωική πόλη στο Παλαίκαστρο ήταν πλούσια και καλύτερα κτισμένη. Είχε επίσης ρόλο εμπορικό, όπως η Ζάκρος.

ΖΑΚΡΟΣ

Στην νοτιοανατολική παραλία της επαρχίας Σητείας, σε μικρό όρμο καλά προφυλαγμένο και με μικρή κοιλάδα. Η πρώτη έρευνα έγινε από τον Άγγλο Hogarth

στις αρχές του αιώνα μας. Το 1962 ανακαλύφθηκε και ανασκάφτηκε το τέταρτο μινωικό ανάκτορο από το Ν.Πλάτωνα και τους συνεργάτες του. Η έρευνα συνεχίζεται σε συνοικίες της μινωικής πόλης,

τετράπλευρη με 15 σκαλοπάτια. Δίπλα στην Κρήνη είναι ένα κτιστό πηγάδι μέσα στο οποίο γίνονταν προσφορές. Εδώ βρέθηκε κύπελλο με ελιές.

2.ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

Στη συνέχεια της θα δούμε αναλυτικότερα κάποια από τα πιο σημαντικά και σπουδαία αξιοθέατα και μνημεία του νομού

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΝΕΣ :

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Πάνω από τα ερείπια της μινωικής πόλης Γουρνιά, σε περίοπτη θέση με εκπληκτική θέα προς τη θάλασσα, βρίσκεται η μονή Φανερωμένης, που ακούγεται και Παναγία στα Γουρνιά. Απέχει από τον Άγιο Νικόλαο 24 και από την [Σητεία](#) 45 χιλιόμετρα.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ

Το μοναστήρι βρίσκεται στην άκρη μιας χαράδρας. Το όνομα του μοναστηριού (Φανερωμένη) δόθηκε από μια εικόνα της Μαριάμ που βρέθηκε σε μια μικρή σπηλιά δίπλα στην εκκλησία

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΑΨΑ

Σε μια μαγευτική και βραχώδη τοποθεσία με θέα προς το Λυβικό πέλαγος, μεταξύ [Μακρύ Γιαλού](#) και Γούδουρα, βρίσκεται σκαρφαλωμένη η μονή του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου η γνωστή ως μονή Καψά. Η απόσταση της από τη [Σητεία](#) είναι 40 χλμ. Ανάλογη περίπου είναι και η απόσταση από την [Ιεράπετρα](#).

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΠΛΟΥ

Το ιστορικό κάστρο - μοναστήριο Τοπλού είναι ένα από τα πλουσιότερα και πιο σημαντικά μοναστήρια στην Κρήτη και βρίσκεται 6 χλμ βόρεια του [Παλαικάστρου](#).

Το σχήμα του είναι τετραγωνικό και είναι

περιτριγυρισμένο από ένα δυνατό τείχος 10 μέτρα στο ύψος. Τους τοίχους του κοσμούν τοιχογραφίες του 14ου αιώνα, πολύ καλά διατηρημένες.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΡΟΥΣΤΑΛΕΝΙΑΣ ΟΡΑΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Στο ανατολικό τμήμα του Οροπεδίου, πάνω σε λόφο που τον ζώνουν βράχοι και θεόρατοι πρίνοι, βρίσκεται η Μονή Κρουσταλλένιας. Τιμάται στη μνήμη της Κοίμησης της Θεοτόκου. Πιθανός χρόνος ίδρυσης της μονής είναι το έτος 1241, όπως φανερώνει ανάγλυφο που φυλάσσεται σήμερα στη μονή.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΡΕΤΙΟΥ

Ήταν το μεγαλύτερο από τα πολλά μοναστήρια που άκμασαν στο Πάνω Μεραμπέλλο. Πρόσφατα άρχισε η ανακαίνιση και επαναλειτουργία του. είναι αφιερωμένο στην Αγία Τριάδα. Ιδρύθηκε το 1600 από το Μάρκο Παπαδόπουλο, που δώρισε στη μονή μεγάλες εκτάσεις. Εδώ λειτούργησε σχολή αγιογραφίας στα μέσα του 17. αϊ. Πυρπολήθηκε από τους Τούρκους της Σπιναλόγκας στον Αγώνα του 1821

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΕΡΑΣ

Ο διάσημος για την ποιότητα των τοιχογραφιών του ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, γνωστός ως Παναγία Κερά, βρίσκεται 1 χλμ. πριν από την Κριτσά. Είναι τρίκλιτος ναός, με τρούλο στο κεντρικό κλίτος της Παναγίας. Το βόρειο κλίτος είναι του Αγίου Αντωνίου και το νότιο της Αγίας Άννας. Τα κλίτη ιδρύθηκαν σε διαφορετικές περιόδους.

2.2 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

- Οι αγροικίες και οι αγρεπαυλείς που ανακαλύφθηκαν είναι διάσπαρτες στην επαρχία της Σητείας. Είναι χτισμένες έξω από οργανωμένους οικισμούς με απλά ή σύνθετα αρχιτεκτονικά σχέδια, και είναι συνήθως πολύχρωρα οικοδομήματα με την κατάλληλη διαρρύθμιση και τον εξοπλισμό που απαιτεί ο αγροτικός χαρακτήρας τους. Ορισμένες από τις επαύλεις αυτές ανήκαν ως φαίνεται από την έκταση και την πολυτέλεια της κατασκευής τους σε πλούσιους και ισχυρούς τοπικούς άρχοντες γιατί μιμούνται το σχήμα των ανακτορικών συγκροτημάτων. Τέτοιες αγρεπαυλείς ανακαλύφθηκαν στο Πισκοκέφαλο, στα Αχλάδια, στη Ζου, στο Μακρύ Γιαλό, στην Άνω Ζάκρο, στον Αζωκέραμο, στον Άγιο Γεώργιο και αλλού.

1. Πραισός

Οι πρώτες ανασκαφές του χώρου έγιναν στα τέλη του 19ου αιώνα από τους Ιταλούς αρχαιολόγους Halbherr και Mariani. Στα 1901 ο διευθυντής της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής R.C. Bosanquet, άρχισε συστηματικές ανασκαφές.

2. Ιτανος

Τα ερείπια της αρχαίας Ιτάνου βρίσκονται 27 χιλ. ανατολικά της Σητείας, κοντά στο φοινικόδασος Βάι. Η περιοχή είναι γνωστή με το όνομα Ερημούπολη ή Ερμούπολη.

3. Πετράς

Πολλοί αρχαιολόγοι υποστηρίζουν ότι η θέση της αρχαίας Ητείας ή Ήτ`ιδας, πατρίδας του Μύσωνα ενός σοφού που πολλοί τον συγκαταλέγουν μεταξύ των εφτά σοφών της αρχαιότητας, βρίσκεται στο μικρό ύψωμα που σήμερα ονομάζεται Πετράς. Εδώ οι αρχαιολογικές έρευνες φέρνουν διαρκώς καινούρια στοιχεία, ενώ η έκταση των ερειπίων υποδηλώνει μεγάλη και μακρόχρονη εγκατάσταση.

4. Μόχλος

Μικρό νησί, στη βόρεια παραλία της Σητείας και σε απόσταση 150 μ. από τη στεριά, απέναντι από το ομώνυμο γραφικό ψαροχώρι. Στην εποχή του Χαλκού φαίνεται ότι το νησί ενώνονταν με τη στεριά και δημιουργούνταν δύο λιμάνια (ανατολικό και δυτικό) για να προφυλάσσονται τα πλοία από τον καιρό.

5. Παλαίικαστρο

Βρίσκεται σε απόσταση 2 χιλ. από το Παλαίικαστρο, στην παραλία της Χιόνας. Συστηματικές ανασκαφές στην περιοχή έγιναν από τους Άγγλους αρχαιολόγους Bosanquet και Dawkins, στις αρχές του αιώνα και έφεραν στο φως σημαντικό μινωικό οικισμό που άκμασε στην Υστερομινωική κυρίως περίοδο. Βρέθηκαν επίσης τάφοι Πρωτομινωικής και Μεσομινωικής περιόδου με μεγάλες ποσότητες οστών που διατηρούνταν σε άριστη κατάσταση.

6. Ζάκρος

Ο αρχαιολογικός χώρος της Ζάκρου βρίσκεται 500 μ. από τον παράλιο οικισμό της Κάτω Ζάκρου, που απέχει 9 χιλ. από το χωριό Πάνω Ζάκρος και 45 χιλ. από τη Σητεία.

Πρώτες ανασκαφές στο χώρο έγιναν στα τέλη του περασμένου αιώνα από τους Ιταλούς αρχαιολόγους Halbherr και Mariani. Συστηματικές ανασκαφές όμως έγιναν αργότερα από τον Άγγλο P. Gogarth, διευθυντή της αγγλικής αρχαιολογικής σχολής των Αθηνών, που αποκάλυψε τμήμα της αρχαίας πόλης, δηλ. 12 σπίτια της υστερομινωικής περιόδου που έκρυβαν αξιόλογους θησαυρούς.

7. Χαμέζι

Το χωριό Χαμέζι βρίσκεται πάνω στον κεντρικό δρόμο Σητείας - Αγ. Νικολάου 11 χλμ απόσταση από την πρώτη πόλη.

ΓΟΥΡΝΙΑ

Είναι το πληρέστερα ανασκαμμένο μινωικό οικιστικό σύνολο. Δρόμοι ακτινωτοί και περιφερειακοί εξασφαλίζουν την κυκλοφορία σ' όλους τους τομείς της μικρής πόλης. Τα σωζόμενα τμήματα των σπιτιών είναι τα ισόγεια και έχουν μικρούς χώρους. Οι πιο μεγάλες αίθουσες ήταν στον όροφο. Τα σπίτια ήταν κλιμακωτά τοποθετημένα στη Δ. και Α. πλαγιά του λόφου. Ήταν εφοδιασμένα με διάφορες εγκαταστάσεις για Βιοτεχνικές δραστηριότητες. Στην κορυφή του λόφου στο κέντρο της μικρής πόλης ήταν το ανάκτορο του τοπάρχη. Νότια από αυτό μια πλατεία θεωρήθηκε Αγορά για τους κατοίκους του οικισμού. Το μικρό ανάκτορο μιμείται μερικά στοιχεία των μεγάλων, όπως την κατασκευή με μεγάλους πελεκητούς λίθους της δυτικής και νότιας πρόσοψης. Μια μικρή αυλή στα δυτικά είναι λιθόστρωτη. Στη δυτική πτέρυγα υπάρχουν παράθυρα, άνδηρα και λουτρό καθώς και αποθήκες. Στο κέντρο είναι μια μεγάλη αίθουσα με πολύθυρα και διάδρομο. Η ΝΑ. είσοδος του ανακτόρου είχε σχήμα Γ, με τρία σκαλοπάτια πλατιά που θυμίζουν τους "θεατρικούς χώρους". Μια μεγάλη επίπεδη πλάκα έχει κοιλότητες που θυμίζουν κέρνο.

2.3 ΜΟΥΣΕΙΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΗΤΕΙΑΣ

Βρίσκεται στην αρχή του δρόμου που οδηγεί προς την Ιεράπετρα. περιλαμβάνει εκθέματα από όλη την επαρχία Σητείας, που καλύπτουν περίοδο 4.500 χρόνων. Είναι το τρίτο σε μέγεθος Μουσείο της Κρήτης. Η έκθεση είναι χωρισμένη σε τέσσερις κύριες ενότητες: την ενότητα της Μινωικής περιόδου, την ενότητα Ζάκρου, την ενότητα της Γεωμετρικής και Αρχαϊκής περιόδου, την ενότητα της Ελληνιστικής και Ελληνορωμαϊκής περιόδου

ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ

Σήμερα μπορεί κανείς να θαυμάσει στο Βρετανικό Μουσείο τις περίφημες μαρμάρινες ανάγλυφες σαρκοφάγους, του 1^{ου} αι. μ.Χ. Στη μια εικονίζονται σκηνές από τη ζωή του μεγάλου ήρωα Αχιλλέα. Κομμάτια άλλης σαρκοφάγου και μαρμάρيني ανδριάντες βρίσκονται στο Μουσείο Κωνσταντινούπολης. Στο Μουσείο Ηρακλείου φυλάσσεται ο χάλκινος ανδριάντας τηβνοφόρου νέου ελληνορωμαϊκών χρόνων, και στην κρήνη Bemdo στο Ηράκλειο (στην πλατεία Κορνάρου, όπου άλλοτε ο ναός του Σωτήρα) ένα υπερφυσικό ακέφαλο

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου δημιουργήθηκε με σκοπό να εκθέτει ευρήματα από την ανατολική Κρήτη που μέχρι τότε μεταφέρονταν στο Μουσείο Ηρακλείου. Η έκθεση δεν έχει την οριστική της μορφή, καλύπτει όμως ένα τεράστιο χρονικό διάστημα από τη Νεολιθική Εποχή ως το τέλος της Ελληνορωμαϊκής περιόδου. Ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει τη διαχρονική εξέλιξη της τέχνης στην περιοχή μέσα από αντιπροσωπευτικά δείγματα διαφόρων ρυθμών και εποχών. Μεγαλύτερα και σπουδαιότερα σύνολα αποτελούν τα κτερίσματα από το πρωτομινωικό νεκροταφείο της Αγίας Φωτιάς κοντά στη Σητεία (3.000-2.300 π.Χ.) στην πρώτη αίθουσα και τα ευρήματα από το ανάκτορο των Μαλλίων που έφεραν στο φως οι έρευνες της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, στην τέταρτη αίθουσα. Πιο διάσημο αντικείμενο θεωρείται το σπονδικό αγγείο που έγινε γνωστό ως "η θεά της Μύρτου".

2.4 ΦΑΡΑΓΓΙΑ :

ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ - ΚΑΤΩ ΖΑΚΡΟΣ ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟ

Μήκος φαραγγιού : 5,5χλμ - Διάρκεια πορείας : 2 ώρες - Μονοπάτι Ε4

Σε μικρή απόσταση από τη [Επάνω Ζάκρο](#) ξεκινά το πανέμορφο φαράγγι, που τελειώνει στη Κάτω Ζάκρο κοντά στο [Μινωϊκό ανάκτορο](#). Πρόκειται για εξαιρετικής ομορφιάς φαράγγι που στα

ψηλά του τείχη υπάρχουν μεγάλες σπηλιές.

Στις σπηλιές αυτές βρέθηκαν τάφοι από τη Μινωϊκή εποχή και μέσα σε αυτούς ευρήματα μεγάλης αρχαιολογικής αξίας. Λόγω των τάφων αυτών μάλιστα το φαράγγι ονομάζεται "Φαράγγι τών Νεκρών" και οι σπηλιές "Σπηλιές τών Νεκρών". Μπορείτε να αφήσετε το αυτοκίνητό σας στο χωριό της Πάνω Ζάκρου και να διασχίσετε το φαράγγι, φτάνοντας σε δύο περίπου ώρες στην [Κάτω Ζάκρο](#).

ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΩΝ ΠΕΥΚΩΝ – ΜΑΚΡΥ ΓΙΑΛΟΣ

Μήκος φαραγγιού : 4 χλμ - Διάρκεια πορείας : 2 ώρες

Μικρό φαράγγι στη νότια ακτή της Κρήτης μεταξύ του χωριού [Πεύκοι](#) και του τουριστικού θέρετρου [Μακρύ Γιαλό](#). Ο καλύτερος τρόπος για να το διασχίσετε είναι από το χωριό Πεύκοι, που απέχει 7 χλμ από το Μακρύ Γιαλό. Υπάρχει ευδιάκριτο μονοπάτι και η μόνη δυσκολία είναι να πληροφορηθείτε σωστά από τους κατοίκους του χωριού που είναι η είσοδός του.

Στην αρχή το μονοπάτι δεν προχωράει μέσα στο φαράγγι, αλλά πάνω από αυτό κατά μήκος του και μετά από 700-800 μέτρα περίπου κατηφορίζει για να καταλήξει στην κοίτη του φαραγγιού.

Η ομορφιά του είναι μοναδική, διότι βρίσκεται μέσα σε δάσος πεύκων και το πράσινο του πεύκου θα το έχετε συνεχώς μπροστά σας. Υπέροχα τοπία σε συνδυασμό με απότομα βράχια σας υπόσχονται ένα ευχάριστο περίπατο μέσα από το φαράγγι. Διαφέρει ριζικά στη μορφολογία του από τα άλλα γνωστά φαράγγια της ανατολικής Κρήτης.

ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ – ΣΗΤΕΙΑ

Μήκος φαραγγιού : 7 χλμ - Διάρκεια πορείας : 4 ώρες

Το φαράγγι των Αγίων Πάντων είναι από τα πιο άγνωστα στην ανατολική Κρήτη, αλλά για τους λάτρεις της πεζοπορίας είναι

σημαντικό να το γνωρίσουν.

ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΤΟΥΣ ΑΔΡΑΒΑΣΤΟΥΣ-ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟ

Πέρασμα
ολόκληρου του φαραγγιού : 5
χλμ - 3 ώρες περίπου

Το πιο άγνωστο φαράγγι της
περιοχής του [Παλαικάστρου](#). Η
έξοδός του είναι ένα χιλιόμετρο
βόρεια από το χωριό
[Αδραβάστοι](#) ή 3 χλμ από τη
[Ζάκρο](#).

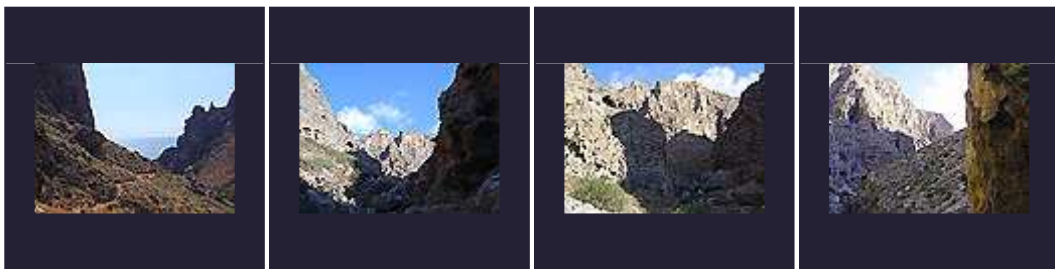
ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΚΑΨΑ Η ΤΩΝ ΠΕΡΒΟΛΑΚΙΩΝ

Μήκος φαραγγιού : 4,5χλμ - Διάρκεια πορείας : 2 ώρες

Το φαράγγι του Καψά ή των Περβολακίων απέχει 9 χιλ από τον [Μακρύ Γιαλό](#)
και 35 χιλ. από τη [Σητεία](#) και ξεκινά δίπλα ακριβώς από το γνωστό [μοναστήρι](#)
[του Καψά](#). Η πρόσβαση είναι εύκολη, καθώς γίνεται από ένα αρκετά καλό
ασφαλτοστρωμένο δρόμο.

Μέσα σε ένα άγονο, ξερό και άγριο τοπίο σχηματίζεται αυτό το πανέμορφο
φαράγγι. Ξεκινάει ακριβώς δίπλα από το μοναστήρι του Καψά και μετά από
3,5 χιλ. καταλήγει στο απομονωμένο και παραδοσιακό χωριό Περβολάκια.

Η διαδρομή είναι σχετικά εύκολη, αν και έχει σε ορισμένα σημεία απότομες κλίσεις οι οποίες χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή στο κατέβασμά τους. Σηματοδότηση υπάρχει και παρ' αυτά θα πρέπει να προσέχετε, όταν περπατάτε στην κοίτη του φαραγγιού.

ΦΑΡΑΓΓΙ ΞΕΡΟΚΑΜΠΟΥ – ΖΑΚΡΟΣ

Μήκος φαραγγιού : 3 χλμ -
B Διάρκεια πορείας : 2 ώρες

ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΧΟΧΛΑΚΙΕΣ – ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟ

Μήκος φαραγγιού : 3,5χλμ - Διάρκεια πορείας : 2 ώρες

Το φαράγγι στις [Χοχλακιές](#) ή [Καρούμες](#) βρίσκεται στο ανατολικό άκρο του νησιού, 8 χλμ νότια του [Παλαικάστρου](#), στο δρόμο για τη [Ζάκρο](#), περνά μέσα από το χωριό Χοχλιακιές και καταλήγει στον πανέμορφο κόλπο των Καρουμών.

Το φαράγγι ελίσσεται κάνοντας ζιγκ-ζαγκ μέσα στα απόκρημνα βράχια. Στο τέλος βρίσκεται η ανταμοιβή: Η έρημη, αλλά εκπληκτική παραλία των Καρουμών, όπου τα δέντρα παρέχουν σκιερή ανάπαυση και ρηλάξ.

Το μονοπάτι, όπου ακολουθεί ο οδοιπόρος είναι παράλληλο με το ρυάκι που έχει τρεχούμενο νερό στο

ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ – ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΣ

Μήκος φαραγγιού : 5 χλμ - Διάρκεια πορείας : 3,5 ώρες

Ένα από τα πιο γνωστά φαράγγια στη νοτιοανατολική Κρήτη. Η είσοδός του βρίσκεται στο δασύλλιο του Κουτσουρά, το οποίο απέχει 1 χλμ από τον ομώνυμο [παραλιακό οικισμό](#) και τελειώνει περίπου 2 χλμ πριν τον οικισμό του [Ορεινού](#).

Η καλύτερη εποχή να το διασχίσετε είναι την άνοιξη. Θα ανακαλύψετε πανέμορφα τοπία και σ' όλη τη διαδρομή υπάρχουν διάσπαρτοι μικροί καταρράκτες.

ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ - ΖΗΡΟΣ

Το φαράγγι της [Αγίας Ειρήνης](#) είναι γνωστό στην περιοχή, αλλά άγνωστο στους περισσότερους επισκέπτες, που περνούν από τη [Ζήρο](#) ή τον [Ξερόκαμπο](#), τους δύο πιο γνωστούς προορισμούς κοντά στο φαράγγι.

Στην ουσία είναι δύο τελείως διαφορετικά φαράγγια, το βόρειο και το νότιο το οποία ενώνονται λίγο πριν την θάλασσα. Εμείς θα περιγράψουμε εδώ περισσότερο το νότιο.

Για να προσεγγίσουμε την είσοδο του φαραγγιού, παίρνουμε τον χωματόδρομο για την Αγία Ειρήνη. Ξεκινά κοντά στο [Χαμαίτουλο](#) με νότια κατεύθυνση, πάνω στο δρόμο προς τον Ξερόκαμπο.

ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΧΑ – ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ

Το φαράγγι του Χα εκβάλλει στον κάμπο της [Ιεράπετρας](#), ανατολικά του χωριού [Βασιλική](#). Με άνοιγμα βάσης από 2 έως 8 μέτρα και ύψος περίπου 700 μέτρα, αποτελεί ένα εντυπωσιακό φυσικό αξιοθέατο, ενώ η βαθειά τομή του στο βουνό είναι ορατή από απόσταση.

Το φαράγγι είναι στενό, πολύ κάθετο και προχωράει σε μήκος περίπου 1800 μέτρα, όπου όμως η πρόσβαση είναι πάρα πολύ δύσκολη. Στο εσωτερικό του υπάρχουν γύρω στους 24 καταρράκτες ύψους 10 έως 35 μέτρων. Η διάσχιση του απαιτεί τη χρήση σχοινιού, καθώς και κολύμπι στις βάθρες με νερό που κρύβει μέσα του. Την περίοδο Μάρτιο έως Ιούνιο έχει περισσότερο νερό και η διάσχιση του είναι δυσκολότερη και πιο χρονοβόρα.

Τέλος το φαράγγι του Χα αποτελεί ένα σημαντικό βιότοπο όπου βρίσκουν καταφύγιο πολλά είδη πουλιών, μια και το φαράγγι είναι ουσιαστικά απρόσιτο από τους ανθρώπους

2.5 ΣΠΗΛΑΙΑ:

Σπήλαιο Περιστερά

Δύο σπουδαία σπήλαια υπάρχουν στην περιφέρεια του Καρυδίου, με ίχνη ανθρώπινης κατοίκησης, το Κατωφύγι στη θέση Λιμνιόλακκος και ο Περιστεράς στη θέση Πλατύβολο ή Περιστερά.

Ο Περιστεράς είναι ένα από τα πιά σημαντικά σπήλαια της Κρήτης και βρίσκεται 1 χλμ. Α. του χωριού ([Καρύδι](#)) και 300 μ. βόρεια του αμαξωτού δρόμου. Το υψόμετρο στην είσοδο είναι 540 μ. Το σπήλαιο διανοίγεται σε Ιουρασικό ασβεστόλιθο. Είναι του τύπου του σπηλαιοβαράθρου, αφού στο

Σπήλαιο Τράπεζας

Βρίσκεται ΒΑ. από το Τζερμιάδω στο οροπέδιο Λασιθίου. Ακούεται και με το όνομα Κρόνειον. Ανασκάφτηκε από τον J. Pendlebury και τους συνεργάτες του το 1932. Το σπήλαιο είχε χρησιμοποιηθεί, όπως και άλλα σπήλαια της Κρήτης στη νεολιθική περίοδο ως τόπος εποχικής κατοίκησης και καταφύγιο.

Σπηλαιο Ψυχρου (Δικταιον Αδρον)

Στη Β. πλευρά της Δίκτης; σε υψόμετρο 1025 μ., πάνω από το χωριό Ψυχρό του οροπεδίου Λασιθίου. Είναι γνωστό και ως Σπηλιάς του Ψυχρού. Ο σημαντικότερος αρχαιολογικός χώρος του οροπεδίου και από τους πιο σημαντικούς στην Κρήτη.

Το σπήλαιο ερευνήθηκε από τους Halbherr, Evans, Demargne και Hogarth από το 1888 μέχρι το 1902. Στην προανακτορική περίοδο φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε ως εποχική κατοικία στην αρχή και στο τέλος της για ταφές στον πάνω θάλαμο.

Σπήλαιο Μιλάτου

Κοντά στο χωριό, στη πλαγιά απότομης χαράδρας, βρίσκεται το ιστορικό σπήλαιο Μιλάτου. Έχει οχτώ εισόδους σε μήκος 40 μ. , σε τρία διαφορετικά οριζόντια επίπεδα και καλύπτει έκταση 2100 τ.μ. Το σπήλαιο δεν έχει

αξιόλογο σταλαγματικό ενδιαφέρον. Έγινε όμως γνωστό από το δράμα που παίχτηκε εδώ.

Το **1823 μ. Χ.** ένας μεγάλος αριθμός γυναικόπαιδων κρύφτηκε στο σπήλαιο για να σωθεί από τους Τούρκους, που τους περικύκλωσαν και τους απομόνωσαν. Όταν μετά 15 μέρες αναγκάστηκαν να παραδοθούν, ο Χουσεΐν μπέης έσφαξε τους γέρους και τους λίγους πολεμιστές που ήταν μαζί, και τις γυναίκες τις πούλησε σκλάβες στην Αίγυπτο.

Από τη Μίλατο ο δρόμος 5 χλμ. δυτικά οδηγεί στο Επάνω Σίσι. Κοντά στο χωριό βρίσκεται ο παραθαλάσσιος οικισμός Σίσι, με την όμορφη παραλία και το απάνεμο λιμανάκι.

2.6 ΠΑΡΑΛΙΕΣ:

Από τους πρώτους και σημαντικότερους ίσως πόλους έλξης τουριστών, οι παραλίες της Κρήτης είναι παγκοσμίως γνωστές για την ποικιλία, την ομορφιά και την καθαρότητά τους. Δεν είναι τυχαίο ότι πουθενά στο νησί δεν έχει κηρυχθεί οποιαδήποτε παραλία ακατάλληλη για κολύμβηση, παρά την έντονη ανθρωπογενή δραστηριότητα που καταγράφεται σε πολλές από αυτές (κυρίως στα βόρεια παράλια, γύρω από τις πρωτεύουσες των νομών). Επιπλέον πάρα πολλές παραλίες είναι βραβευμένες με το σήμα του ΥΠΕΧΩΔΕ (Γαλάζιες σημαίες) που αποδεικνύει την καθαρότητά τους 25.

Διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Τουριστικά αναπτυσσόμενες. Είναι όλες οι παραλίες του βόρειου τμήματος του νησιού. Τις εκμεταλλεύονται είτε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες (το πιο σύνηθες)

είτε ΟΤΑ. Στην πλειοψηφία τους διαθέτουν υποδομές άνετης παραμονής (ομπρέλες, καρέκλες, πέργκολες), καντίνες, καφετέριες και εστιατόρια καθώς και

εξοπλισμούς για θαλάσσια αθλήματα.

- Μέτριας τουριστικής ανάπτυξης. Πρόκειται για παραλίες που δέχονται μεγάλο

αριθμό λουόμενων, κυρίως ντόπιων. Βρίσκονται ως επί το πλείστον στα ανατολικά, στα δυτικά και στα νότια παράλια της Κρήτης, ενώ στο χερσαίο τμήμα

τους είναι συνήθως χτισμένα γραφικά ψαράδικα χωριά.

- Ανεκμετάλλετες. Βρίσκονται κυρίως στα νότια παράλια της Κρήτης και πρόκειται

για παραλίες που δύσκολα προσεγγίζονται, είτε λόγω έλλειψης οδικού δικτύου (ανολοκλήρωτος ο νότιος οδικός άξονας) είτε γιατί είναι έξοδοι φαραγγιών.

Είναι συνήθως οι πλέον όμορφες και απρόσιτες παραλίες του νησιού, οι οποίες επιβάλλεται να προστατευτούν και να διαφυλαχθούν στην παρθένα τους μορφή. Αυτή είναι η παραλία με άμμο της [αρχαίας πόλης 'Ιτανος' ή 'Ερμούπολη'](#).

Υπάρχει άλλη μία μεγαλύτερη σε μήκος παραλία, όπου μπορείτε να επισκεφτείτε φτάνοντας σ' αυτή με τα πόδια, καθώς προχωράτε πάνω από το λόφο στα αριστερά από το σημείο που σταματάει ο δρόμος.

Κουρεμένος στο Παλαίκαстро

Η πιο μεγάλη παραλία της περιοχής του Παλαικάστρου (1,5 χλμ μήκος) απέχει μόνο 2 χλμ από το [Παλαίκαстро](#) και 20 από την [Σητεία](#). Έχει άμμο και ο βυθός της είναι ιδανικός για δύτες. Πολύ κοντά στην παραλία μπορείτε να βρείτε δύο ταβέρνες που προσφέρουν φρέσκο ψάρι οποιαδήποτε στιγμή.

Αυτή η παραλία είναι μία πρόκληση γι' αυτούς που αγαπούν το windsurfing και είναι δημοφιλής σ' όλη την Ευρώπη. Υπάρχει επίσης μία σχολή [windsurfing](#) εκεί

Χιώνα στο Παλαίκαστρο

Η Παραλία απέχει μόνο 2 χλμ. από το [Παλαίκαστρο](#) και 20 από την [Σητεία](#). Έχει μήκος 300 περίπου μέτρα και μπορείτε να ξεκουραστείτε κάτω από τα αλμυρίκια

Σκοινιάς στο Παλαίκαστρο

Η παραλία του Σκινιά είναι στην ουσία μια ολόκληρη περιοχή, 4 χλμ νοτιοανατολικά του [Παλαικάστρου](#) και μεταξύ των παραλιών [Χιώνα](#) και [Καρούμων](#). Ο συντομότερος δρόμος για να προσεγγίσετε το Σκινιά είναι να πάρετε το χωματόδρομο από τον οικισμό [Αγκαθιά](#), 1 χλμ ανατολικά του Παλαικάστρου

προς την περιοχή Πλατύβολα και το εκκλησάκι του Αγίου Σπυρίδωνα. Από τον Αγκαθιά η απόσταση μέχρι το εκκλησάκι είναι περίπου 2-3 χλμ.

Η παραλία στις Καρούμες κοντά στον οικισμό Χοχλακιές

Από τον οικισμό Χοχλακιές, που βρίσκεται 8 χλμ νότια του Παλαικάστρου και 26 χλμ από τη Σητεία, ξεκινά ένα φανταστικό, προσιτό φαράγγι, που έπειτα από 1,5 ώρα πεζοπορία καταλήγει στον καθαρό και γραφικό κόλπο των Καρουμών. Μπορείτε να προσεγγίσετε την πιο απομονωμένη παραλία της

Μακρύ Γιαλός

Τουριστικό θέρετρο στα παράλια του Λιβυκού Πελάγους με μεγάλη παραλία (1,5 χλμ) κατάλληλη για παιδιά και ευχάριστη για ενήλικες αφού μπορείτε να βρείτε κάθε είδους διασκέδαση και άνεση. Στην παραλία έχει απονεμηθεί η γαλάζια σημαία καθαρών και οργανωμένων παραλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξάλλου το όνομα της περιοχής δόθηκε ακριβώς επειδή έχει μεγάλη παραλία, η οποία διακόπτεται από βράχια.

Ξερόκαμπος στην Κάτω Ζάκρο

Ξερόκαμπος βρίσκεται σε μια παρθένα περιοχή, 48 χλμ από τη [Σητεία](#), 28 χλμ από το [Παλαίκαстро](#) και 10 χλμ από τη [Ζάκρο](#).

Το εκπληκτικό σκηνικό συναρμολογούν βουνά, φαράγγια, ελαιώνες και φανταστικές ερημικές παραλίες.

Κουτσουράς στο Μακρύ Γιαλό, Ιεράπετρα

Πάνω στο νότιο οδικό άξονα, λίγα χιλιόμετρα πριν το [Μακρύ Γιαλό](#) και 41 περίπου χιλιόμετρα από τη [Σητεία](#) βρίσκεται ο [Κουτσουράς](#), το πιο καινούργιο από τα χωριά της επαρχίας. Η ραγδαία ανάπτυξη του οικισμού κατά τη δεκαετία του 1980 είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός σημαντικού τουριστικού κέντρου του νότιου τομέα της επαρχίας. Υπέροχη παραλία με σκούρο σταχτί μοναδικό βότσαλο που βρίσκεται απλωμένο στα πλάτη της με τα πεντακάθαρα γαλανοπράσινα νερά και με τα παχύσκιωτα αλμυρίκια

αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τους επισκέπτες. Η παραλία βραβευμένη με γαλάζιες σημαίες από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η πρώτη πλατύστερνη από τις νότιες παραλίες που συναντά κανείς στο δρόμο από την [Ιεράπετρα](#) προς τη Σητεία.

**ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
(ΕΠΙΠΕΔΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΕΙΣ)**

A/A	1ο ΕΠΙΠΕΔΟ	2ο ΕΠΙΠΕΔΟ	3ο ΕΠΙΠΕΔΟ	4ο ΕΠΙΠΕΔΟ	5ο ΕΠΙΠΕΔΟ
1		ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΣΗΤΕΙΑ	ΤΖΕΡΜΙΑΔΟ	ΧΑΝΔΡΑΣ
2			ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ	ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΣ	ΤΟΥΡΛΩΤΗ
3			ΝΕΑΠΟΛΗ	ΖΗΡΟΣ	ΚΡΙΤΣΑ
4				ΠΑΛΙΑΚΑΣΤΡΟ	ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Σημείωση:

1 Όσοι οικισμοί σημειώνονται με θεωρούνται ενισχυμένοι ως προς το επίπεδο τους.

Νομός Λασιθίου

Περιλαμβάνει 307 οικισμούς, εκ των οποίων :

- 1 οικισμό, τον Άγιο Νικόλαο, που είναι η έδρα του Νομού και αποτελεί κέντρο 2^{ου} Επιπέδου
- 2 οικισμούς 3ου επιπέδου ενισχυμένους, τη Σητεία και την Ιεράπετρα
- 1 οικισμό 3ου επιπέδου, τη Νεάπολη
- 1 οικισμό 4ου επιπέδου ενισχυμένο, το Τζερμιάδο
- 3 οικισμούς 4ου επιπέδου, τον Κούτσουρα, τη Ζήρο και το Παλαίκαстро
- 4 οικισμούς 5ου επιπέδου ενισχυμένους, τον Χανδρά, την Τουρλωτή, την Κριτσα και τον Άγιο Γεώργιο

Οι ευρύτερες οικιστικές ενότητες διαμορφώνονται με αναφορά :

1. τα ενισχυμένα κέντρα 3ου επιπέδου, από τα οποία εξαρτώνται άλλα μικρότερα,

3ου, 4ου ενισχυμένα και 4ου απλά, δηλαδή :

- Το σύστημα των οικισμών των Δήμων Λεύκης, Μακρύ Γιαλού, και Ιτάνου, από την

έδρα του Δήμου Σητείας, Σητεία (συνολικός εξυπηρετούμενος πληθυσμός 22.593 μόνιμοι κάτοικοι).

- Το σύστημα των οικισμών του Δήμου Ιεράπετρας (συνολικός εξυπηρετούμενος πληθυσμός 21.025 μόνιμοι κάτοικοι).

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, ο Νομός Λασιθίου με τα τρία ισοδύναμα σχεδόν οικιστικά του κέντρα, υποδιαιρείται σε 3 οικιστικές – λειτουργικές ενότητες:

-Οικιστική Ενότητα Αγίου Νικολάου που περιλαμβάνει τους Δήμους Αγίου Νικολάου, Νεάπολης και Οροπεδίου Λασιθίου (εξυπηρετούμενος πληθυσμός : 27.669 κάτοικοι).

- Οικιστική Ενότητα Σητείας, που περιλαμβάνει τους Δήμους Σητείας, Λεύκης, Μακρύ Γιαλού και Ιτάνου (εξυπηρετούμενος πληθυσμός : 22.593 κάτοικοι).

-Οικιστική Ενότητα Ιεράπετρας, που περιλαμβάνει το Δήμο Ιεράπετρας (εξυπηρετούμενος πληθυσμός : 21.025 κάτοικοι).

Η αξιολόγηση του οικιστικού δικτύου σκοπεύει να διερευνήσει – εντοπίσει :

1. Τον τρόπο και το βαθμό που η οικιστική δομή επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη.

2. Τις περιοχές με λανθάνουσα δυναμική.

Στους πίνακες που ακολουθούν επιχειρείται η αντιστοίχιση των οικισμών 1ου, 2ου, 3ου, 4ου, 5ου επιπέδου στις περιοχές τουριστικής ανάπτυξης που προσδιορίζονται βάσει των παραπάνω τυπολογιών

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΟΜΗ	ΒΟΡΕΙΑ ΠΑΡΑΛΙΑ – ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΝΟΤΙΑ ΠΑΡΑΛΙΑ – ΜΕΤΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ – ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΟΡΕΙΝΕΣ & ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ – ΗΠΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
1 ^{ου} Επιπέδου				
2 ^{ου} Επιπέδου	Α. Νικόλαος (Ελούντα Πλάκα)		Άγιος Νικόλαος	
3 ^{ου} Επιπέδου	Νεάπολη (Σίσι Μίλατος)	Ιεράπετρα	Σητεία Ιεράπετρα	
4 ^{ου} Επιπέδου		Κουτσουράς		Τζερμιάδο, Παλαίκαστρο
5 ^{ου} Επιπέδου				Αγ. Γεώργιος (Οροπέδιο Λασιθίου) Κριτσά (Ορ.Καθαρού)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Παρατηρείται ότι:

- Μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται σε οικισμούς-περιοχές 2ου και 3ου επιπέδου.
- Μέτρια τουριστική ανάπτυξη (κυρίως εσωτερικός τουρισμός) αναπτύσσεται σε οικισμούς-περιοχές 3ου επιπέδου
- Αστικού τύπου αναπτύσσεται σε οικισμούς-περιοχές 2ου και 3ου επιπέδου.

- Ήπιος τουρισμός αναπτύσσεται σε οικισμούς-περιοχές 4ου και 5ου επιπέδου.
- Πολλές περιοχές που διαθέτουν υποστηρικτικές υποδομές Πολλές περιοχές που διαθέτουν υποστηρικτικές υποδομές και υπηρεσίες που θα μπορούσαν να στηρίξουν μια ήπια τουριστική ανάπτυξη δεν εμφανίζουν τουριστική κίνηση (4ου επιπέδου: Ζήρος, και 3ου επιπέδου: Τουρλωτή).

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- *Αστικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί σε 1ου και 2ου επιπέδου οικιστικά κέντρα.*
- *Μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται μόνο σε περιοχές που διαθέτουν βασικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες και υποδομές (οικισμοί 1ου, 2ου και 3ου επιπέδου).*
- *Μέτριας ανάπτυξης τουρισμός (εσωτερικός) έχει καταγραφεί σε περιοχές όπου υπάρχουν οικισμοί 3ου και 4ου επιπέδου.*
- *Ήπιος τουρισμός αναπτύσσεται σε οικισμούς ή περιοχές με οικισμούς 4ου και 5ου επιπέδου.*

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Τη χαμηλότερη από όλους του νομούς πληθυσμιακή μεταβολή παρουσιάζει ο Νομός Λασιθίου (8,4 %). Φαινομενικά ο πληθυσμός κινείται από σταθερά προς ανοδικά επίπεδα. Μια προσεκτική ωστόσο παρατήρηση των στατιστικών στοιχείων, αποκαλύπτει ότι σημαντική αύξηση καταγράφεται μόνο στους μεγάλους και τουριστικά αναπτυγμένους οικισμούς, ενώ όλοι οι υπόλοιποι φθίνουν με γοργούς ρυθμούς. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι δήμοι Αγίου Νικολάου και Ιεράπετρας καταγράφουν πολύ μεγάλη αύξηση της τάξης του 187,2% και 133,1% αντίστοιχα. Η αύξηση αυτή ωστόσο διαμορφώνεται στα επίπεδα αυτά λόγω των οικισμών του Αγίου Νικολάου και της Ελούντας (Δήμου Α. Νικολάου) και της Ιεράπετρας, της Ανατολής, της Παχιάς Άμμου και του Αγίου Ιωάννη (δήμου Ιεράπετρας). Όλοι οι υπόλοιποι οικισμοί συρρικνώνονται με ταχείς ρυθμούς.
- Πολύ μεγάλη μείωση καταγράφεται στους δήμους Λεύκης (-36,9%), Νεάπολης (-46,5%) και Οροπεδίου Λασιθίου (-50,3%). Εδώ, κανένας οικισμός δεν έχει αυξήσει τον πληθυσμό του μέχρι σήμερα (σημείο αναφοράς το 1961). Η εξέλιξη είναι ανησυχητική, ιδιαίτερα για την περίπτωση των δύο τελευταίων δήμων οι οποίοι διαθέτουν στοιχεία που θα περίμενε κανείς να έχουν συμβάλει αν όχι στην αύξηση, τουλάχιστον στη συγκράτηση του πληθυσμού τους. Συγκεκριμένα η μεν Νεάπολη εκτείνεται και στο βόρειο άξονα του νησιού και διαθέτει μεγάλο αριθμό διοικητικών, οικονομικών και κοινωνικών υπηρεσιών, το δε Οροπέδιο αποτελεί αναμφίβολα τουριστικό πόλο και σημείο προσέλκυσης μεγάλου αριθμού διερχόμενων τουριστών.
- Σχεδόν σταθερή μεταβολή έχουν οι υπόλοιποι δήμοι, Ιτάνου, Σητείας και Μακρύ Γιαλού. Και σε αυτές τις περιπτώσεις ωστόσο, ο πληθυσμός συγκρατείται στις έδρες και στους μεγάλους οικισμούς τους (Παλαίκαστρο, Σητεία και Πεύκοι) ενώ οι υπόλοιποι ερημώνουν σταδιακά.

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα αποτελεί από τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης της ελκυστικότητας της Κρήτης. Είναι ήπιο μεσογειακό-ξηροθερμικό, που σημαίνει υψηλή ηλιοφάνεια καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, πολύ μικρές εποχιακές μεταβολές της θερμοκρασίας και παντελής έλλειψη ακραίων καιρικών φαινομένων (παγετοί, θύελλες, ανεμοστρόβιλοι, τυφώνες κ.λπ.).

ΠΟΤΑΜΙΑ & ΛΙΜΝΕΣ

Η επικράτηση των ασβεστολιθικών πετρωμάτων και η ιδιότητά τους να απορροφούν το μεγαλύτερο ποσοστό από το νερό των βροχοπτώσεων, δυσκολεύει τη δημιουργία ποταμών και λιμνών.

Έτσι, στην Κρήτη δεν υπάρχουν μεγάλα ποτάμια, παρά μόνο ορισμένοι χείμαρροι που

πηγάζουν από τους ορεινούς όγκους και εκβάλλουν στο Κρητικό και Λιβυκό πέλαγος.

Τα σπουδαιότερα ποτάμια του νομού είναι

- Στο Νομό Λασιθίου ο Αποσελέμης, ο Ψωριάρης και ο Ξεροπόταμος

1.3.7 ΧΛΩΡΙΔΑ & ΠΑΝΙΔΑ

Το κλίμα του νησιού έχει συμβάλει στην διαμόρφωση μιας πολύ πλούσιας χλωρίδας, με διαφορετικά οικοσυστήματα, που συνθέτουν ένα σύνολο σπάνιας πολυμορφίας.

Καμιά ίσως άλλη περιοχή της γης με την έκταση της Κρήτης, δεν περιέχει τόσα είδη φυτών. Σε μια έκταση 8.700 περίπου τ.μ. υπάρχουν 1624 αυτόχθονα αυτοφυή είδη από τα οποία τα 170 είναι ενδημικά της Κρήτης (N.Turland et al, 1992). Τα ενδημικά φυτά είναι ανομοιόμορφα καταμεμημένα και ως επί το πλείστον απαντώνται σε ψηλά βουνά, φαράγγια και απομονωμένες περιοχές. Ορισμένα από αυτά είναι πολύ σπάνια ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Από το σύνολο των ενδημικών φυτών της Κρήτης τα 114 είδη βρίσκονται στα Λευκά Όρη, μια από τις πλουσιότερες βοτανολογικά περιοχές. Με μια ματιά η κρητική φύση χαρακτηρίζεται για:

- τους άφθονους ελαιώνες σε ολόκληρο το νησί και σε κάποιες περιοχές πορτοκαλεώνες (Φόδελε, Κάμπρος των Χανίων).

- τη χαμηλή βλάστηση με επικράτηση φρύγανων και αρωματικών γενικά φυτών

- την ποικιλία ειδών και χρωμάτων από τα ενδημικά και άλλα λουλούδια της Κρήτης: κρινάκια, ορχιδέες, καμπανούλες κ.α.

Κυριαρχεί συνεπώς στην κρητική φύση η χαμηλή βλάστηση, παρόλο που αιώνες πριν τα δάση κάλυπταν κατά 80% την έκτασή της. Από τα δάση αυτά σήμερα επιβιώνουν τα παρακάτω 27 Δάση Τραχείας Πεύκης.

Τα συναντάμε:

-Στα νότια Αστερούσια, περιοχή Κουδουμά

-Στην περιοχή της Θρυφτής

-Στην ανατολική πλευρά της Δίκτης, περιοχή Κριτσά, Κρούστα, έως Σελάκανο.

-Στη νότια πλευρά του Δήμου Μακρύ Γιαλού, περιοχή Πεύκων και Σταυροχωρίου.

Μικρές οικοκoinωνίες του φοίνικα *Phoenix theophrastis*. Τις συναντάμε:

-Στο Βάι Σητείας

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ - ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Δεν είναι υπερβολή, ούτε απέχει της επιστημονικής αλήθειας, ότι τα βουνά της Κρήτης είναι το φυσικό σκηνικό της απαρχής της ελληνικής μυθολογίας. Μυθολογικά θέματα τα οποία αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης στην παγκόσμια λογοτεχνία και καλλιτεχνική δημιουργία, γεννήθηκαν ή έχουν το ανάλογό τους σε συγκεκριμένες ορεινές περιοχές της Κρήτης. Σημαντικά παραδείγματα είναι:

-Το Ιδαίο Άντρο, στο Οροπέδιο της Νίδας, το σημαντικότερο μυθολογικό σημείο της Κρήτης, όπου ανατράφηκε ο Δίας και λατρευόταν μέχρι και τον 6ο αιώνα μ.Χ.

-Το Δικταίο Άνδρο, στο Οροπέδιο Λασιθίου, σημαντικό λατρευτικό σπήλαιο, όπου σύμφωνα με τη μυθολογία γεννήθηκε ο Δίας.

-Ο Λαβύρινθος, στα βόρεια της αρχαίας Γόρτυνας, που ταυτίζεται με το μυθικό σπήλαιο – κατοικία του Μινώταυρου.

Αυτά είναι ορισμένα μόνον παραδείγματα του μυθολογικού υπόβαθρου της Κρήτης.

Αναρίθμητες είναι οι τοπικές μυθολογικές αναφορές σε παραλλαγές όλων των μύθων, γεγονός που αποδεικνύει τον τρόπο που το μυθικό στοιχείο έχει μπολιάσει το πολιτισμικό περιβάλλον του νησιού.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ – ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται:

A. Τα κάστρα-φρούρια κι οι οχυρώσεις πόλεων

B. Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί Οικισμοί και Χαρακτηρισμένα Τμήματα Αστικών Κέντρων

Γ. τα Νεώτερα Μνημεία και

Δ. τα Αγροτικά μνημεία

Στο σύνολο του νησιού, τόσο στα παράλια όσο και στην ενδοχώρα, κυριαρχούν οχυρώσεις και κάστρα τα οποία συνθέτουν ένα ποικιλόμορφο και αξιόλογο πολιτιστικό απόθεμα. Υπό την κυριαρχία των Αράβων και των Βενετών για περισσότερα από εξακόσια χρόνια, η Κρήτη παρουσιάζει έντονα τα στοιχεία των περιόδων κυριαρχίας και είναι πλούσια σε οχυρωματικά έργα μεγάλης ή μικρότερης εμβέλειας, ανάλογα με τη στρατηγική σημασία της κάθε τοποθεσίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η έναρξη της πλειοψηφίας των οχυρωματικών έργων τοποθετείται στην περίοδο της Αραβοκρατίας και της Βυζαντινής περιόδου, ενώ αποπερατώνονται ή εμπλουτίζονται με νέα αρχιτεκτονικά στοιχεία κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας.

Τα κάστρα χτίστηκαν σε σημεία κλειδιά από άποψη οχύρωσης και προφύλαξης με άμεση συνέπεια τα σημαντικότερα από αυτά να βρίσκονται σε παράκτιες περιοχές. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση κάστρων και οχυρώσεων εντοπίζεται στους νομούς Χανίων και Λασιθίου λόγω της «περιφερειακής» και ευάλωτης γεωγραφικής τους θέσης.

ΚΑΣΤΡΑ

Καζάρμα Δ. Σητείας

2 Castel Gerapetra Δ. Ιεράπετρας

3 Mirabello Δ. Αγίου Νικολάου

4 Monte Forte Δ. Σητείας

5 Σπιναλόγκα Δ. Αγίου Νικολάου

6 Κάστελος Δ. Μακρύ Γιαλού

Στην εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνονται οι υποδομές:

1. Θαλάσσιου τουρισμού (μαρίνες, αλιευτικά καταφύγια, τουριστικά αγκυροβόλια).
2. Συνεδριακού τουρισμού.
3. Ορεινού τουρισμού (ορειβατικά καταφύγια, χιονοδρομικά κέντρα).
4. Ειδικών μορφών τουρισμού (ανεμοπτερισμός, κυνηγετικός, ιππικός, σπηλαιολογικός, αναρριχητικός).
5. Αθλητικού τουρισμού (αθλητικές υποδομές, γήπεδα γκολφ).
6. Τουρισμός υγείας (Κέντρα θαλασσοθεραπείας, κέντρα αιμοκάθαρσης).

Η καταγραφή των παραπάνω ειδικών τουριστικών εγκαταστάσεων έχει σημασία από την άποψη των προοπτικών που δημιουργούν για τουριστική ανάπτυξη. Πρόκειται για ειδικές μορφές τουρισμού, οι οποίες, αφενός δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένες στην Κρήτη (υπάρχουν διαφοροποιήσεις βέβαια ανά τομέα) αφετέρου δεν είναι εύκολο να αναπτυχθούν λόγω του ότι απευθύνονται σε κατηγορίες πληθυσμού με ειδικά ενδιαφέροντα ή υψηλό εισόδημα.

Συγκεκριμένα, οι ειδικές μορφές τουρισμού που εξυπηρετούν οι παραπάνω υποδομές- εγκαταστάσεις μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες:

1. τουρισμός σκαφών αναψυχής
2. τουρισμός συνεδρίων
3. τουρισμός δραστηριοτήτων στη φύση
4. τουρισμός υγείας και άθλησης

Οι δύο πρώτες κατηγορίες θεωρούνται ως οι πλέον προσοδοφόρες καθώς προσελκύουν υψηλής εισοδηματικής στάθμης τουρίστες. Το ίδιο ισχύει και με τον τουρισμό υγείας και άθλησης, ιδιαίτερα με τις προοπτικές που διανοίγονται ενόψει της διοργάνωσης της Ολυμπιάδας του 2004. Η τρίτη κατηγορία τουρισμού προσελκύει τουρίστες μεσαίας εισοδηματικής στάθμης που δεν απαιτούν υψηλών προδιαγραφών τουριστικές υποδομές. Το εισόδημα που δημιουργείται δεν είναι, συγκριτικά, υψηλό, ωστόσο η σημασία τους έγκειται στην ίδια την χωρική τους συγκέντρωση: σε απομακρυσμένες περιοχές της ενδοχώρας, όπου ο τουρισμός δύσκολα φτάνει. Το είδος του τουρισμού αυτού σε συνδυασμό με τον αγροτικό τομέα μπορεί να δώσει πνοή στη φθίνουσα οικονομική-κοινωνική ζωή της υπαίθρου.

Σε όλες ωστόσο τις παραπάνω περιπτώσεις οι υφιστάμενες υποδομές βρίσκονται σε αρχικό στάδιο στην Κρήτη και στερούνται επάρκειας και ποιότητας. Δεν αποτελούν μέρος ενός οργανωμένου συστήματος υποδομών αλλά παραμένουν ασύνδετες χωρικά και λειτουργικά.

Η καταγραφή τους στηρίχθηκε σε πληροφορίες που αντλήθηκαν από την εμπειρογνωμοσύνη για τα «Συστήματα μαρίνων της Κρήτης90» που εκπονήθηκε για

90 Ρομπογιαννάκης Β., «Σύστημα Μαρίνων Κρήτης», Περιφέρεια Κρήτης, Ηράκλειο 1996 για λογαριασμό της Περιφέρειας Κρήτης (σε ό,τι αφορά τις θαλάσσιες υποδομές), καθώς

και σε καταχωρήσεις σε επίσημες ιστοσελίδες του Υπουργείου Πολιτισμού, των

Νομαρχιών Κρήτης και του ΕΟΤ. Ακόμα σημαντικότερες ήταν οι πληροφορίες που μας

δόθηκαν από τα ίδια τα άτομα και τις ομάδες που κατ' εξοχήν χρησιμοποιούν τις

παραπάνω υποδομές, οι οποίοι κατέθεσαν ουσιαστικές απόψεις για το επίπεδο, τις ανάγκες και τις προοπτικές των μορφών αυτών τουρισμού.

ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο θαλάσσιος τουρισμός και ειδικά ο τουρισμός με μικρά σκάφη αναψυχής (τουρισμός μαρίνων), έχει ως φυσικό χώρο τη θάλασσα και «σημεία στήριξης», κάθε είδους λιμενικές εγκαταστάσεις και διευκολύνσεις, καθώς επίσης και τις λοιπές υποστηρικτικές υποδομές ενός τόπου (έργα βασικής υποδομής, συγκοινωνίες, επικοινωνίες κ.α.). Περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως κρουαζιέρες, γιότινγκ (yachting), Ναυταθλητισμό, Boating - Jet ski – Windsurfing, θαλάσσιο συνεδριακό τουρισμό (συνδυασμός κρουαζιέρας και πραγματοποίηση συνεδρίου) και θεωρείται ως μια ιδιαίτερα κερδοφόρα μορφή τουρισμού, καθώς προσελκύει τουρίστες υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Παρά το συγκριτικό πλεονέκτημα που εμφανίζει η χώρα μας η ελληνική παράδοση στο θαλάσσιο τουρισμό, δεν συμβάδιζε, ως σήμερα με την οικονομική δυνατότητα των Ελλήνων να ταξιδεύουν με ιδιόκτητο ή ενοικιαζόμενο σκάφος αλλά και με τις προτιμήσεις του, με αποτέλεσμα, το 80% των τουριστών που προτιμούν το θαλάσσιο τουρισμό σήμερα να είναι ξένοι ενώ οι Έλληνες καταλαμβάνουν μόλις το 20%. Η Κρήτη εν προκειμένω, αποτελεί μια γεωγραφική ενότητα με ιδιαίτερη δυναμική ανάπτυξης του θαλάσσιου τουρισμού. Το μεγάλο μήκος των ακτών της (400 ν.μ.), η πλούσια γεωμορφολογία της, οι εναλλαγές τοπίου, η ποικιλία φυσικών, πολιτιστικών και αρχαιολογικών πόρων, αλλά και οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, οι χαμηλής έντασης άνεμοι κατά την διάρκεια της τουριστικής περιόδου, όλα μαζί, ευνοούν ιδιαίτερα την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού. Σημαντικό πλεονέκτημα του νησιού είναι και το δίκτυο μαρίνων και λιμανιών που ήδη διαθέτει, το οποίο αποτελεί μέρος του ευρύτερου συστήματος μαρίνων και λιμανιών αντίστοιχα της χώρας. Σε όλη την Περιφέρεια υπάρχουν αρκετά λιμάνια μικρού και μεσαίου μεγέθους. Ορισμένα είναι αξιολογικά και λειτουργικά και άλλα χρειάζονται επεκτάσεις, προσθήκες ή βελτιώσεις

για να μπορέσουν να τεθούν σε λειτουργία. 15.000 χλμ μήκος ακτών, τα 3.000 νησιά και νησίδες, τα 5000 χρόνια ιστορίας, τις θάλασσες χωρίς κινδύνους (ομίχλες, παλίρροιες, τυφώνες), ιδανικές θερμοκρασίες και τόπους γραφικού

παραδοσιακούς με καταξιωμένο τουριστικό προφίλ

Μελέτη Ίδρυσης Μαρίνας Αγίου Νικολάου, ΕΤΑΜ ΕΠΕ, 2000. Σημειώνεται ότι Η Κρήτη έχει το βασικό πλεονέκτημα της διάταξης ίσων αποστάσεων μεταξύ των ακτών

της Ευρώπης και Αφρικής, πάνω στο διαμήκη άξονα Γιβραλτάρ-Σουέζ. Σε εθνικό επίπεδο, η τοποθέτησή

της πάνω στο νότιο όριο του Αιγιοπελαγίτικου χώρου στο μέσο του τόξου Ιονίου-Κρητικού, Αιγαίου

πελάγους παρέχει τη δυνατότητα γενικής στήριξης του ευρύτερης κλίμακας συστήματος μαρίνων της χώρας. (Ρομπογιαννάκης, 1996).

Πιο συγκεκριμένα:

Υπάρχουν επτά (7) εμπορικά και επιβατικά λιμάνια: δύο βρίσκονται στο Ν.Χανίων

(Σούδα και Κίσσαμο) τρία στο Νομό Λασιθίου (Άγιο Νικόλαο, Σητεία και Ιεράπετρα) και

από ένα στις έδρες των νομών Ηρακλείου και Ρεθύμνου. Όλα πληρούν τις προϋποθέσεις ασφαλούς προσέγγισης παραβολής και εξυπηρέτησης κάθε είδους

πλοίων. Ωστόσο, από τη σκοπιά της εξυπηρέτησης της τουριστικής κίνησης χρειάζονται αναδιάταξη στην οργάνωση και τη χρήση ώστε να αξιοποιηθούν και να

καταστούν παραγωγικά και λειτουργικά.

Μαρίνες λειτουργούν συνολικά δέκα (10): τρεις στο Νομό Χανίων (στα Χανιά στον

Κίσσαμο και στην Παλαιόχωρα), δύο στο Νομό Ρεθύμνου (στο Ρέθυμνο στην Αγιά

Γαλήνη), δύο στο Νομό Ηρακλείου (στο Ηράκλειο και στα Μάλλια) και τρεις στο Νομό

Λασιθίου (στον Άγιο Νικόλαο, στη Σητεία και στην Ιεράπετρα). Σε αυτές πρέπει να

προστεθούν οι ιδιωτικές μαρίνες του ξενοδοχείου “Creta Panorama” στο Πέραμα

Ρεθύμνου και “Porto” της Μιχ. Ζαμπετάκης ΑΕ στις Γούβες Ν. Ηρακλείου.

Τουριστικά καταφύγια λειτουργούν συνολικά δεκαέξι (16): πέντε στο Νομό Λασιθίου, τρία στο Νομό Ρεθύμνου και από τέσσερα στους νομούς Χανίων και Ηράκλειο

Τα τουριστικά καταφύγια εκτός από το γενικό έλλειμμα λειτουργίας και οργάνωσης, παρουσιάζουν προβλήματα εξοπλισμού, ελλείψεις κτιριακών εγκαταστάσεων, επισκευής, συντήρησης και διαχείρισης των σκαφών και, κατά περίπτωση, προβλήματα επάρκειας και ασφάλειας των έργων.

Τέλος, λειτουργούν πολλά (24 σε αριθμό) λιμενικά έργα μικρής κλίμακας ενώ υπάρχουν 18 επιπλέον φυσικά λιμάνια που χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση μικρών –τουριστικών και αλιευτικών – πλοίων.

Όπως προαναφέρθηκε, όλες οι παραπάνω υποδομές χρειάζονται βελτιώσεις,

προσθήκες, επεκτάσεις για να μπορέσουν να είναι απόλυτα λειτουργικές και ασφαλείς αλλά και για να διατηρήσουν και να προβάλουν τη θέση τους μέσα στο δίκτυο των λιμένων της Μεσογείου, που δημιουργεί πολλές και σημαντικές προοπτικές. Χρειάζεται η επέκταση των παρεχόμενων υπηρεσιών, η εξασφάλιση των απαραίτητων διευκολύνσεων και παροχών και η δημιουργία εγκαταστάσεων υποδοχής των επιβατών τουριστών, η πρόβλεψη λειτουργίας καταστημάτων πώλησης στο θαλάσσιο τουρισμό. Ο τελευταίος, ξεκίνησε στην Ελλάδα πρωτοποριακά και δυναμικά στις δεκαετίες 1950-1960 και κατάφερε να δημιουργήσει ποιοτικό τουρισμό και άριστες εντυπώσεις. Ωστόσο, γρήγορα έχασε έδαφος έναντι άλλων χωρών (π.χ. Τουρκία), λόγω έλλειψης της απαιτούμενης υποδομής που αποτελεί και το βασικό εμπόδιο για την άνθιση αυτού του είδους τουρισμού. Η απαιτούμενη βέβαια υποδομή δεν περιορίζεται στα αμιγή λιμενικά έργα, αλλά σε ένα ολοκληρωμένο δίκτυο παροχών και υπηρεσιών που εξασφαλίζουν:

- συνθήκες προστασίας και ασφάλειας στη θάλασσα και στην στεριά, τήρηση κανόνων υγιεινής, αγορονομικών ελέγχων, κ.λπ.,
- τραπεζικές εξυπηρετήσεις, χρηματοοικονομικές συναλλαγές, παροχή πληροφοριών και συμβουλών,
- τεχνική υποστήριξη,
- καλά οργανωμένες περιηγήσεις και εκδρομές,
- ποιοτικά εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης και καταστήματα,
- αθλητικές και ναυτιλιακές εγκαταστάσεις και εκδηλώσεις ατομικών και ομαδικών σπορ- μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, πολιτιστικές εκδηλώσεις, συναυλίες εκθέσεις.

ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο συνεδριακός τουρισμός αποτελεί μία από τις πιο προσοδοφόρες μορφές τουρισμού και με μεγάλη αναπτυξιακή δυναμική, όπως διαφαίνεται από τις τάσεις της παγκόσμιας αγοράς τουρισμού.

Στην Ελλάδα, η διοργάνωση επαγγελματικών συνεδρίων ξεκίνησε στις αρχές του '80.

Σήμερα κατέχει την 18η θέση στην κατάταξη ως προς τον αριθμό των διεθνών συνεδρίων που φιλοξενεί. Ωστόσο, κάθε χρόνο δέχεται ένα ελάχιστο ποσοστό (0,8%) της πανευρωπαϊκής αγοράς συνεδρίων, λόγω του ότι δεν διαθέτει την κατάλληλη υποδομή (το αντίστοιχο ποσοστό της Πορτογαλίας φτάνει περίπου στο 5%100).

«Η ανάπτυξη του εξειδικευμένου αυτού τουριστικού τομέα, λόγω των ειδικών συνθηκών λειτουργίας και της κινητικότητας που παρουσιάζει δεν μπορεί να στηρίζεται σε σημειακά στατικά στοιχεία αλλά σε οργανωμένα συστήματα μαρίνων περιφερειακού και εθνικού επιπέδου συνδεδεμένα με αντίστοιχα διεθνή συστήματα και καθιερωμένους θαλάσσιους διαδρόμους» (Τουρισμός και Οικονομία, Λία Φαληρέα,

Αφιέρωμα στην Κρήτη τεύχος 252, Μάιος 2000).

Εκτός από τη διοργάνωση συνεδρίων, περιλαμβάνει τον εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τουρισμό (αμιγή επαγγελματικό τουρισμό, ταξίδια κινήτρων, τηλεεργασία, τηλεδιάσκεψη).

Τα ταξίδια για επαγγελματικούς λόγους αυξάνονται διεθνώς με ρυθμό της τάξης του 10% ετησίως ενώ όλα τα συνέδρια έχουν μια τάση επαναδιοργάνωσης. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη διεθνοποίηση

ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού επιχειρήσεων, γεγονός που δημιουργεί αυξημένες ανάγκες για προσωπικές επαφές, συνομιλίες, ανταλλαγή απόψεων και ενημέρωση πάνω στις διεθνείς επιχειρηματικές, οικονομικές, επιστημονικές και λοιπές εξελίξεις.

Αυτό που δεν διαθέτει η Ελλάδα είναι η απαραίτητη οργάνωση που δεν αφορά μόνο τους συνεδριακούς χώρους αλλά όλες τις αναγκαίες παραμέτρους για την προσέλκυση επαγγελματικού τουρισμού. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ούτε ο ΕΟΤ, ούτε οι υπεύθυνοι διοργάνωσης συνεδρίων διαθέτουν επίσημα

στατιστικά στοιχεία για το μέγεθος και τη δυναμική αυτής της κατηγορίας τουρισμού, στοιχεία που θα είχαν πράγματι ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΟΡΕΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην κατηγορία αυτή τουρισμού περιλαμβάνονται οι υποδομές που εξυπηρετούν το τουρισμό στο βουνό. Στην Κρήτη η μορφή αυτή τουρισμού δεν είναι καθόλου αναπτυγμένη, κάτι που δικαιολογεί (πέραν των άλλων) την έντονη εποχικότητά του. Οι κατηγορίες που περιλαμβάνει είναι η πεζοπορία, η ορειβασία, η αναρρίχηση και το σκι βουνού. Πιο αναλυτικά:

Πεζοπορικές/ορειβατικές διαδρομές : το νησί διαθέτει μεγάλο αριθμό, πολλές εκ των οποίων είναι μονοπάτια και άλλες χαραγμένες από τοπικές πρωτοβουλίες πολιτιστικών συλλόγων, δήμων, αναπτυξιακών φορέων κ.λπ. Στην πλειοψηφία τους περνάνε μέσα από μοναδικής ομορφιάς τοπία για όλες τις προτιμήσεις και όλων των βαθμών τις δυσκολίες. Ωστόσο δεν διαθέτουν ενιαίο σύστημα σήμανσης (σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν διαθέτουν καμία σήμανση) με αποτέλεσμα να μένουν αναξιοποίητες (με εξαίρεση το Ευρωπαϊκό Ορειβατικό Μονοπάτι E4, το οποίο ολοένα και περισσότεροι ντόπιοι και ξένοι ορειβάτες χρησιμοποιούν.

Ορειβατικά καταφύγια : Είναι οι μόνες αμιγείς ορειβατικές υποδομές στην Κρήτη.

Συνολικά είναι επτά και βρίσκονται συγκεντρωμένα κυρίως στη Δυτική Κρήτη (Λευκά Όρη και Ψηλορείτη). Στη ανατολική Κρήτη υπάρχει ένα μόνο, στο Λιμνάκαρο.

Τα αναφέρουμε συνοπτικά:

ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ Λιμνάκαρου στο Όρος Δίκη: θέση Ανεστάσι πάνω και δυτικά από το Οροπέδιο Λιμνάκαρο.

πολιτιστικών συλλόγων, δήμων, αναπτυξιακών φορέων κ.λπ. Στην πλειοψηφία τους περνάνε μέσα από μοναδικής ομορφιάς τοπία για όλες τις προτιμήσεις και όλων των βαθμών τις δυσκολίες. Ωστόσο δεν διαθέτουν ενιαίο σύστημα σήμανσης (σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν διαθέτουν καμία σήμανση) με αποτέλεσμα να μένουν αναξιοποίητες (με εξαίρεση το Ευρωπαϊκό Ορειβατικό Μονοπάτι E4, το οποίο ολοένα και περισσότεροι ντόπιοι και ξένοι ορειβάτες χρησιμοποιούν.

Ορειβατικά καταφύγια : Είναι οι μόνες αμιγείς ορειβατικές υποδομές στην Κρήτη.

Συνολικά είναι επτά και βρίσκονται συγκεντρωμένα κυρίως στη Δυτική Κρήτη (Λευκά Όρη και Ψηλορείτη). Στη ανατολική Κρήτη υπάρχει ένα μόνο, στο Λιμνάκαρο.

Τα αναφέρουμε συνοπτικά:

7. ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ Λιμνάκαρου στο Όρος Δίκη: θέση Ανεστάσι πάνω και δυτικά από το Οροπέδιο Λιμνάκαρο.

ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΑΛΛΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Από τις διάφορες κατηγορίες αεραθλημάτων (ανεμοπτερισμός ή αλεξίπτωτο πλαγιάς ή παρα-πέντε, αετός, αερομοντελισμός) τα μόνα που ανθούν στην Κρήτη είναι ο ανεμοπτερισμός και ο αερομοντελισμός. Πρόκειται για αθλήματα ελάχιστα διαδεδομένα στο νησί τα οποία ασκούνται σχεδόν αποκλειστικά από ντόπιους, ενώ δεν αποτέλεσαν σχεδόν ποτέ αντικείμενο τουριστικής ζήτησης. Μοναδική εξαίρεση είναι η περίπτωση του Αβδού Πεδιάδος (Ν. Ηρακλείου), όπου ο ανεμοπτερισμός, μέσω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, προωθείται ως εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν για τους λάτρεις του αθλήματος.

Επίσημος φορέας εκπροσώπησης των αεραθλημάτων είναι η Αερολέσχη, η οποία έχει παράρτημα στο Ηράκλειο και στα Χανιά.

Οι βασικές τοποθεσίες ανεμοπτερισμού είναι οι παρακάτω:

- Στο νομό Λασιθίου στην Ιεράπετρα, *το Καμινάκι, το Σίσι, η Θρυφή.*

Η ανάπτυξη των αεραθλημάτων και η σύνδεσή τους με τον τουρισμό δεν είναι εύκολο εγχείρημα για δύο βασικούς λόγους: Ο πρώτος έχει να κάνει με την ύπαρξη των κατάλληλων υποδομών (χώρων και ανθρώπινου δυναμικού) που θα εξασφαλίσουν τη μέγιστη δυνατή ασφάλεια στην άσκηση των αθλημάτων αυτών. Ο δεύτερος έχει να κάνει με τις ίδιες τις τουριστικές προοπτικές των αθλημάτων αυτών.

Ειδικότερα:

A. Σε ό,τι αφορά τις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό:

- Απαιτείται η εξασφάλιση μεγάλων χώρων κατάλληλα διαμορφωμένων για την προσγείωση και την απογείωση καθώς και κατάλληλο οδικό δίκτυο για την πρόσβαση στις πίστες απογείωσης (και προσγείωσης).

- Απαιτείται η ύπαρξη συμπληρωματικών υποδομών, εξυπηρέτησης και υποστήριξης, όπως χώροι φύλαξης και φροντίδας των εξοπλισμών, ξεκούρασης των αθλητών και φιλοξενίας θεατών.

- Χρειάζεται η ύπαρξη άριστων εκπαιδευτών για να μπορούν να αξιολογούν τις δυνατότητες κάθε ασκού. Από τις παραπάνω αναγκαίες συνθήκες πολύ λίγες ικανοποιούνται στην Κρήτη:

- Σε λίγες περιπτώσεις υπάρχουν πίστες απογείωσης και προσγείωσης (συνήθως υπάρχει η μία μόνο από αυτές),

- Οι δρόμοι προσπέλασή τους είναι σε πολύ κακή κατάσταση (χωματόδρομοι).

- Οι εκπαιδευτές είναι ελάχιστοι σε όλη την Κρήτη.

B. Σε ό,τι αφορά τις προοπτικές της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού, τα εν λόγω αθλήματα είναι αρκετά εξειδικευμένα και δύσκολα μπορούν να αποτελούν αξιόλογο τουριστικό προϊόν.

Σε λίγες περιπτώσεις, ακόμα και στο εξωτερικό που είναι πιο διαδεδομένα έχουν λειτουργήσει έτσι (περίπτωση Γαλλίας, Ισπανίας, Νότιας Αφρικής). Βέβαια, η περίπτωση του Αβδού Πεδιάδος αποδεικνύει πως με τη σωστή προβολή της εναλλακτικής αυτής τουριστικής δραστηριότητας ανταποκρίθηκε η διεθνής ζήτηση (κυρίως από Ευρώπη, Ισραήλ, Ανατολικές χώρες) η οποία μάλιστα σημειώνει σταθερά ανοδική πορεία ετησίως.

Ο κυνηγετικός τουρισμός είναι ακόμα λιγότερο διαδεδομένος στην Κρήτη, παρόλο που οι συνθήκες που επικρατούν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές: βουνά και οροπέδια με θαμνώδη βλάστηση, πλούσια θηρεύσιμη πανίδα και μεγάλη ποικιλία τόπων κυνηγιού. Ένα πρόβλημα που δυσχεραίνει το κυνήγι στην

Κρήτη συνδέεται με την αυθαίρετη καταπάτηση γαιών που συνεπάγεται παράνομες περιφράξεις με τις οποίες είναι γεμάτα τα κρητικά βουνά. Οι μόνες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί στο νησί, σε σχέση με τον κυνηγετικό τουρισμό, είναι μια μεγάλης δυναμικότητας και υψηλών προδιαγραφών μονάδα παραδοσιακών–αγροτουριστικών καταλυμάτων στο Οροπέδιο Ασκύφου Ν. Χανίων, στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί εκτροφείο θηραμάτων και παράλληλα χώρος κατάλληλος για κυνήγι.

Οργανωμένες επιχειρήσεις ιππικού τουρισμού λειτουργούν σήμερα στο Νομό Ηρακλείου (περιοχή Καρτερού και Αβδού Πεδιάδος) και στα Χανιά. Και οι δύο περιοχές απευθύνονται στον ντόπιο και στον ξένο τουρισμό και καταγράφουν μικρή αλλά σταθερή αύξηση της τουριστικής τους ζήτησης ετησίως.

Ο σπηλαιολογικός τουρισμός διακρίνεται στον τουρισμό επίσκεψης σε σπήλαια και στον αθλητικό-επιστημονικό σπηλαιολογικό τουρισμό. Η πρώτη περίπτωση είναι ευρύτατα διαδεδομένη, όχι αυτόνομα, αλλά σε συνδυασμό με άλλες τουριστικές εκδρομές (επισκέψεις σε γνωστά σπήλαια περιλαμβάνονται συνήθως σε κάθε πακέτο ξενάγησης). Στο πλαίσιο αυτό έχει διευθετηθεί μικρός (σε σχέση με το συνολικό αριθμό τους) αριθμός σπηλαίων με φυσική ομορφιά ή/και αρχαιολογική αξία, ενώ στα πλαίσια του αναπτυξιακού σχεδιασμού των ΟΤΑ των νομαρχιών, αναπτυξιακών εταιριών και της Περιφέρειας έχουν προταθεί αρκετά έργα βελτίωσης της πρόσβασης και διευθέτησης μη αξιοποιημένων σπηλαίων. Σε κάθε περίπτωση το εγχείρημα αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο και προϋποθέτει τη λήψη αυστηρών μέτρων προστασίας.

Σε ό,τι αφορά τη δεύτερη περίπτωση (του αθλητικού σπηλαιολογικού τουρισμού), καταγράφονται ετησίως επισκέψεις αρκετών εξειδικευμένων ομάδων που έχουν στόχο την εξερεύνηση άγνωστων σπηλαίων της Κρήτης. Στη λογική αυτή, σχεδιάστηκε, κατόπιν ειδικής μελέτης, το Σπηλαιολογικό Πάρκο Ανωγείων, πρωτοποριακή πρωτοβουλία για την Κρήτη, στο πλαίσιο του οποίου δημιουργήθηκε το Κέντρο Σπηλαιολογικών Ερευνών (ΚΕΣΠΕ). Και οι δύο υποδομές έμειναν στο τέλος ανενεργές.

Στην ίδια λογική έχουν προταθεί η δημιουργία σπηλαιολογικών Πάρκων στις περιοχές της ορεινής Σητείας.

Τέλος άξια μνείας είναι η λειτουργία του μοναδικού αστεροσκοπείου στην Κρήτη, στην κορυφή Σκοίνακα του όρους Ψηλορείτη σε υψόμετρο 1750μ. Λειτουργεί σε έκταση που παραχώρησε ο Δήμος Ανωγείων και διαθέτει δύο κτίρια σε καθένα εκ των οποίων λειτουργούν από ένα τηλεσκόπιο μεγάλης ευκρίνειας. Το πρώτο τέθηκε σε λειτουργία το 1986 και το δεύτερο το, το οποίο είναι το μεγαλύτερο στην Ελλάδα εγκαινιάστηκε το 1995, με τη συνεργασία του Πανεπιστημίου Κρήτης, του ΙΤΕ και του Max Planck Institut For Extra Terrestrische Physic της Γερμανίας. Το Αστεροσκοπείο, είναι επισκέψιμο κατά τους θερινούς μήνες 1 Κυριακή κάθε μήνα και αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης ντόπιων και αλλοδαπών επισκεπτών.

ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ – ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΓΗΣ

Στο πλαίσιο αυτού του κεφαλαίου αναλύεται η χωρική κατανομή των τουριστικών δραστηριοτήτων σε σχέση με το καθεστώς γης σε ότι αφορά

υφιστάμενες ή και θεσμοθετημένες χρήσεις γης αλλά και μεγάλες δημόσιες και ιδιωτικές εκτάσεις που προσφέρονται για τουριστική ανάπτυξη.

Συσχέτιση τουριστικών δραστηριοτήτων με άλλες χρήσεις.

Έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται, με βάση τη χωρική συσχέτιση των τουριστικών δραστηριοτήτων με τις οικιστικές περιοχές τις οργανωμένες ζώνες του δευτερογενή τομέα, τις ζώνες δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα και τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος.

Μία πρώτη διάκριση σε επιμέρους ζώνες, προκύπτει αν συνδυαστεί η κατανομή των τουριστικών δραστηριοτήτων με τις κρατούσες χρήσεις γης στις πεδινές, ημιορεινές και ορεινές ζώνες των τεσσάρων νομών της Περιφέρειας. Ειδικότερα:

Αντίθετα στο νομό Λασιθίου καταγράφεται χωρική διασπορά των τουριστικών και αγροτουριστικών μονάδων καθώς η πλειοψηφία του πληθυσμού (46%) κατοικεί στις ημιορεινές ζώνες, όπου επικρατούν οι βοσκότοποι (61%). Οι σημαντικότερες συγκεντρώσεις έχουν εστία τα ημιαστικά κέντρα Αγ. Νικολάου και Σητείας. Στο νότιο πεδινό τμήμα του νομού, όπου επικρατούν οι γεωργικές εκτάσεις (57%) συγκεντρώνεται το 29% του πληθυσμού και οι τουριστικές δραστηριότητες καταγράφονται στην ευρύτερη ζώνη του τρίτου ημιαστικού κέντρου της Ιεράπετρας μαζί με εντατικές γεωργικές καλλιέργειες.

Νομός Λασιθίου

Στην ευρύτερη περιοχή Αγίου Νικολάου συνυπάρχουν αστικές με τουριστικές δραστηριότητες, μια και συγκεντρώνεται στην περιοχή το 57% των ξενοδοχειακών κλινών του νομού. Η έντονη τουριστική ανάπτυξη και ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών κατά την τουριστική περίοδο δημιούργησαν σημαντικές ανάγκες σε αστικές υποδομές.

Ηπιότερες πιέσεις από τον τουρισμό ασκούνται στην γειτονική περιοχή της Ελούντας.

Μία δεύτερη διαφοροποιημένη ζώνη είναι εκείνη της Ιεράπετρας στο ΝΑ τμήμα.

Η γεωργική γη (το 40% περίπου της έκτασης) αξιοποιείται με θερμοκήπια ενώ παράλληλα πιέσεις ασκούνται και από τον τουρισμό. Σημειώνεται ότι η περιοχή της Ιεράπετρας αυξάνει τον μόνιμο πληθυσμό της, σε βάρος της γειτονικής βόρειας ημιορεινής ζώνης. Πιέσεις από την τουριστική ανάπτυξη ασκούνται και στη γειτονική ζώνη Κουτσουρά - Μακρύ Γιαλού που έχει να επιδείξει και σημαντικά στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος. Μια άλλη ζώνη όπου η γεωργία συνυπάρχει με τον τουρισμό, είναι η περιοχή της Σητείας, που παρουσιάζει χαρακτηριστικά παρόμοια με εκείνα της Ιεράπετρας. Ιδιαίτερη ζώνη κύρια από στοιχεία φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αποτελούν οι οικισμοί του Οροπεδίου Λασιθίου, που λειτουργούν ως ιδιαίτερος χώρος τουριστικού ενδιαφέροντος.

Σημειώνεται τέλος, ότι όλο το παραλιακό τμήμα του νομού στα νότια και ανατολικά παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από άποψη φυσικού περιβάλλοντος και όπως και η ενδοχώρα του νομού είναι διάσπαρτο από επιμέρους αρχαιολογικούς χώρους. Ιδιαίτερα σημαντική περιοχή αισθητικής και οικολογικής σημασίας είναι το Αισθητικό Δάσος, το Φοινικόδασος στο Βάι του νομού Λασιθίου που θεσμοθετήθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 121/1973 (ΦΕΚ 170Α/6-8-1973). Σ' αυτή τη ζώνη αρχίζουν να εκδηλώνονται τάσεις για

τουριστική ανάπτυξη. Για το νομό Λασιθίου υπάρχουν Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.). Για τον Άγιο Νικόλαο (ΦΕΚ 846Δ/86 και ΦΕΚ 94Δ/93), για την Ιεράπετρα (ΦΕΚ 828Δ/87), για τη Νεάπολη (ΦΕΚ 1221Δ/87), για τη Σητεία (ΦΕΚ 215Δ/87) και Τζερμιάδο (ΦΕΚ 1221Δ/87). Δεν υπάρχουν όμως εγκεκριμένες Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, για έλεγχο χρήσεων σε περιοχές που ασκούνται πιέσεις. Έχουν μελετηθεί η περιαστική Ζώνη Οικιστικού Έλεγχου Αγίου Νικολάου καθώς και Ειδική Χωροταξική Μελέτη καθορισμού χρήσεων γης, νότιων και ανατολικών παραλιών του Νομού, χωρίς όμως να έχουν θεσμοθετηθεί. Η ευρύτερη περιοχή του Αγίου Νικολάου χαρακτηρίζεται ως περιοχή για αισθητική αναβάθμιση ενώ έχει εγκριθεί μια οικιστική καταλληλότητα της Ρούσσας Εκκλησιά

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Κλείνοντας το παρόν κεφάλαιο και πριν από την αξιολόγηση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, από το οποίο θα προκύψει η «τυπολογία» των τουριστικών περιοχών (για τη μέτρηση της φέρουσας ικανότητας), κρίθηκε σκόπιμο να προηγηθεί μια συνοπτική αναφορά στην εξέλιξη του τουρισμού της Κρήτης, η οποία, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, «περιγράφει» τη σταδιακή διαμόρφωση της σημερινής εικόνας της τουριστικής της προσφοράς.

Η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης ακολούθησε μια πορεία ανάλογη με αυτή της υπόλοιπης Ελλάδας αλλά και άλλων «κλασσικών» τουριστικών προορισμών της Μεσογείου (π.χ. Ιταλία, Ισπανία, Μάλτα). Ξεκινώντας ως προορισμός περιηγητικού τουρισμού (δεκαετία του '30)111 μιας ελίτ, με κεντρικό άξονα την ανακάλυψη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού μέσα από την επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων, μετεξελίχθηκε αργότερα (δεκαετίες '60 και '70) σε έναν τουρισμό προσανατολισμένο κυρίως προς τον παραθερισμό, σε παραλιακές περιοχές. Στη στροφή αυτή του τουρισμού συνέβαλλαν διάφοροι παράγοντες όπως η γεωμορφολογία του τόπου, το κλίμα αλλά κυρίως η πολιτική που ασκήθηκε σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της, ήταν ο έντονος κρατικός παρεμβατισμός, προσανατολισμένος σχεδόν πάντα προς τη γρήγορη και μαζική τουριστική ανάπτυξη, σε συνδυασμό με μία οικονομική πολιτική η οποία έως τις αρχές της δεκαετίας του '90 εκφραζόταν μέσω της χορήγησης κινήτρων και δημοσίων επενδύσεων, με στόχο τη μεγιστοποίηση των συναλλαγματικών εσόδων και την κάλυψη των αναγκών του ισοζυγίου πληρωμών (Μπριασούλη και Σοφούλης 1995). Συνέπεια της πολιτικής αυτής ήταν η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού, με θετικά αποτελέσματα αλλά και αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς του οικονομικού, κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος. Η κυριότερη όμως ήταν ότι μετά από τουλάχιστον τριάντα χρόνια έντονης τουριστικής ανάπτυξης, η Κρήτη θεωρείται σήμερα (από ειδικούς του τομέα, από τους επαγγελματίες του χώρου, δυνητικούς επισκέπτες αλλά και συχνά από τους κατοίκους της) ως προορισμός μαζικού τουρισμού (συχνά χαμηλής ποιότητας).

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα τα σημαντικότερα κριτήρια για την επιλογή διακοπών στην Κρήτη ήταν:

1. η ελκυστικότητα του φυσικού περιβάλλοντος και των παραλιών,
2. το κλίμα και
3. το επίπεδο των υπηρεσιών.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν την άποψη ότι το βασικό κίνητρο του ταξιδιού προς την Κρήτη είναι η γενικότερη αναζήτηση «του ήλιου και της θάλασσας» συνθετικά στοιχεία του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού, ο οποίος προσφέρεται μέσω τουριστικών πακέτων ποικίλου ενδιαφέροντος, οικονομικών δυνατοτήτων και προτιμήσεων.

Στα θετικά αποτελέσματα της έντονης τουριστικής ανάπτυξης, αντιπαραβάλλεται πλήθος αρνητικών συνεπειών με κυρίαρχο τον έντονο κορεσμό των τουριστικών περιοχών ο οποίος εκφράζεται παράλληλα με σημάδια αλλοίωσης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρωπογενούς) και του κοινωνικού ιστού.

Παράλληλα όμως, μια νέα τάση άρχισε να αναδύεται, σύμφωνα με την οποία ολοένα και μεγαλύτερο μέρος των τουριστών αναζητά ποικιλία αλλά και υψηλή ποιότητα υπηρεσιών κατά τη διάρκεια των διακοπών του ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί να ανακαλύψει και να γνωρίσει, σε όλες του τις διαστάσεις, τον τόπο προορισμού του.

Έτσι εναλλακτικά προς το μοντέλο του μαζικού τουρισμού αρχίζει να αναπτύσσεται ο θεματικός τουρισμός, ο οποίος σταδιακά ενισχύεται και εξαπλώνεται. Η αλλαγή αυτή εκφράζεται μέσω της στροφής της ζήτησης (άλλα και της προσφοράς) προς

περισσότερο «ποιοτικά» προϊόντα. Πρόκειται για μια εξέλιξη σε απόλυτη συνάρτηση με την ευρύτερη τάση ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού που καταγράφεται σε τοπικό και σε ευρύτερο επίπεδο.

Συμπερασματικά, καταλήγουμε στα εξής :

- Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, το πλήθος και η ποικιλία των τουριστικών της πόρων, το ικανοποιητικό επίπεδο υπηρεσιών και τουριστικών εξυπηρετήσεων, είναι οι κύριοι παράγοντες διαμόρφωσης της σημερινής τουριστικής εικόνας της Κρήτης και της κατάταξής της στους σημαντικότερους Ευρωπαϊκούς αλλά και διεθνείς τουριστικούς προορισμούς.

- Η φήμη που συνοδεύει την Κρήτη είναι του μαζικού τουριστικού προορισμού του ήλιου και της θάλασσας.

- Στην πραγματικότητα η παραπάνω εικόνα χαρακτηρίζει συγκεκριμένες περιοχές των βορείων παραλίων, καθώς και ορισμένων θυλάκων των νοτίων παραλίων.

- Νέες περιοχές έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται και να προβάλλονται ως εναλλακτικοί τουριστικοί προορισμοί.

- Η Κρήτη είναι ένας τουριστικός προορισμός με έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις σε ό,τι αφορά τον τύπο και το επίπεδο ανάπτυξης των επιμέρους προορισμό της.

Η τελευταία διαπίστωση αποτελεί το σημείο αναφοράς για την ανάλυση των κεφαλαίων που ακολουθούν. Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης θα λάβει υπόψη του τις ανάγκες, τις δυνατότητες αλλά και τις «αντοχές» (φέρουσα ικανότητα) των επιμέρους περιοχών. Για τον προσδιορισμό των τελευταίων, ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο μια ποσοτικοποιημένη αξιολόγηση των στοιχείων της τουριστικής προσφοράς, η οποία καταλήγει στον προσδιορισμό συγκεκριμένων τυπολογιών περιοχών τουριστικής ανάπτυξης.

Για τον προσδιορισμό του, υπήρξαν αρκετοί προβληματισμοί, καθώς τα διαφορετικά επίπεδα που διαμορφώνονται είναι πολλά και με σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους. Σε κάθε περίπτωση σχετίζονται με την ένταση

χρήσης των επιμέρους στοιχείων της τουριστικής προσφοράς του τόπου και ομαδοποιούνται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

1. Περιοχές με έντονες πιέσεις ή και αλλοιώσεις
2. Περιοχές που δέχονται απειλές
3. Περιοχές με ήπια χαρακτηριστικά τουριστικής ανάπτυξης

Καθένα από τα τρία αυτά επίπεδα αντιστοιχεί στο αντίστοιχο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης (1ο, 3ο και 3ο) θεωρητικούς του τουρισμού.

ΣΤΑΔΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

	1ο ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Περιοχές Αναξιοποίητες – Ήπια χαρακτηριστικά)	2ο ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Περιοχές που δέχονται απειλές)	3ο ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Περιοχές τουριστικά ώριμες με έντονες πιέσεις και αλλοιώσεις)
ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΟΜΗ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ανακάλυψη της περιοχής συνήθως από τουρίστες από άλλη χώρα ή από άλλη περιοχή της χώρας. ✓ Σταδιακή και αργή αλλαγή των παραγωγικών δομών της περιοχής με στροφή προς τις υπηρεσίες. ✓ Πρώτες ενδείξεις αστικοποίησης σε μερίδα του πληθυσμού (κυρίως νέους). ✓ Αντιμετώπιση των τουριστών ως φιλοξενούμενοι από τους ντόπιους ή ως φορείς διαφορετικών αντιλήψεων 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ταχύτατες αλλαγές στην κοινωνική και παραγωγική δομή. Εγκατάλειψη όλων των κλάδων και στροφή στην απασχόληση (άμεση ή έμμεση) στον τουρισμό. ✓ Επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα (νέοι – γυναίκες) με στόχο τα τουριστικά επαγγέλματα ✓ Υιοθέτηση καταναλωτικών και κοινωνικών προτύπων των αστικών κέντρων από μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού ✓ Σταδιακή μεταβολή των σχέσεων των τουριστών με τους ντόπιους σε σχέσεις “εμπορικής συναλλαγής” 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Αστικοποίηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών της περιοχής ✓ Η παραγωγική δομή της περιοχής “τριτογεντοποιείται” με κυριαρχία του τουρισμού ✓ Αλλαγές στους ρυθμούς ζωής, στα καταναλωτικά πρότυπα και στις αξίες ✓ Απρόσωπες σχέσεις τουριστών και κατοίκων
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΟΥΝ ΣΤΙΣ ΑΛΛΑΓΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ντόπιοι επιχειρηματίες. ✓ Νέοι της περιοχής ✓ Επιχειρηματίες από άλλη περιοχή της χώρας ✓ Τουρίστες - ταξιδιώτες ✓ Τουρίστες αλλοδαποί ✓ Προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης τοπικής ή εθνικής εμβέλειας ✓ Προβολή συγκεκριμένου ειδικού τουριστικού πόρου (αρχαιολογικοί χώροι, παραδοσιακοί οικισμοί, προστατευόμενη περιοχή κ.λπ) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής εθνικής εμβέλειας (ξενοδοχεία, πρακτορεία) ✓ Επενδύσεις από ντόπιους και αλλοδαπούς επιχειρηματίες. ✓ Τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας (tour operators) ✓ Το κράτος με προγράμματα ανάπτυξης και προβολής της περιοχής ✓ Οι εργαζόμενοι στις τουριστικές επιχειρήσεις 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας ✓ Επενδυτές αλλοδαποί ✓ Διεθνής, εθνική και περιφερειακή πολιτική ✓ Ντόπιοι επενδυτές ✓ Τουριστικές επιχειρήσεις εθνικής εμβέλειας
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ανύπαρκτη ή υποτυπώδης υποδομή σε επιχειρήσεις κατάλυσης, εστίασης και αναψυχής ✓ Μικρός αριθμός τουριστών που ταξιδεύουν αυτόνομα και επιθυμούν περιοχές ήσυχες με καθαρό φυσικό περιβάλλον ✓ Ανύπαρκτη διαφημιστική “εικόνα” της περιοχής ως τουριστικός προορισμός στις τουριστικές αγορές. ✓ Μικρής κλίμακας τουριστικές δραστηριότητες. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Δημιουργία σύνθετης τουριστικής υποδομής ✓ Μεγάλης εμβέλειας επενδύσεις από το κράτος και πρώτες σημαντικές επενδύσεις από ιδιώτες ✓ Σημαντικές αλλαγές στη χωρικής και λειτουργική οργάνωση της περιοχής. ✓ Πρώτες ομάδες οργανωμένου τουρισμού που ταξιδεύουν χρησιμοποιώντας υπηρεσίες ✓ Η περιοχή αποκτά διαφημιστική “εικόνα” 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Οργανωμένη μαζική υποδομή τουρισμού “πακέτου” -Touroperators ✓ Υπηρεσίες και δραστηριότητες για εξυπηρέτηση τουριστών ✓ Μετατροπή της περιοχής σε τουριστικό προορισμό με διεθνείς προδιαγραφές ✓ Η διαφημιστική “εικόνα” της περιοχής διευθετείται και συμβάλει στη μαζική προσέλευση τουριστών

ΠΗΓΗ: Noronha, Greenwood & Pearce

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αθλητικός τουρισμός αναπτύσσεται σταδιακά ως ένας εξειδικευμένος τομέας υπηρεσιών της βιομηχανίας του αθλητισμού και του τουρισμού σύγχρονος ορισμός του αθλητικού τουρισμού περιλαμβάνει τρεις μορφές μετακινήσεων και αθλητικής συμμετοχής:

- **Τον ενεργό αθλητικό τουρισμό**, που αναφέρεται σε ταξίδια τα όποια πραγματοποιεί ο επισκέπτης για να πάρει μέρος σε μια αθλητική δραστηριότητα όπως το γκολφ ή το σκι.
- **Τον αθλητικό τουρισμό γεγονότων**, που αφορά το ταξίδι για την παρακολούθηση ενός αθλητικού γεγονότος, όπως το «EURO2004» της UEFA.

Συμφώνα με την πρώτη μορφή αθλητικού τουρισμού οι τουρίστες, είναι γεγονός ότι δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για κάθε είδους δραστηριότητες όταν είναι σε διακοπές. Αυτό αποδίδεται είτε στο ότι οι τουρίστες διαθέτουν περισσότερη μόρφωση είτε στο ότι η ίδια η τουριστική βιομηχανία έχει τμηματοποίηση το προϊόν και απευθύνεται σε στοχευόμενους πληθυσμούς, ένας από τους οποίους είναι και ο αθλητικός τουρισμός αθλητικός τουρισμός έχει γίνει δημοφιλής για τους εξής κυρίως λόγους:

- Το εύρος των αθλητικών δραστηριοτήτων που προσφέρονται στον τουρίστα έχει αυξηθεί σημαντικότερα παραδοσιακά αθλήματα(σκι,γκολφ,τενις) έχουν πλαισιωθεί από νέες επιλογές όπως το ποδήλατο βουνού, το snowboard, τα ποδηλατικά ταξίδια κ.ά.

Έχει αυξηθεί ο αριθμός των ατόμων που επιλέγουν διακοπές συνδυάζοντας και την αθλητική δραστηριότητα ερευνά των Stand even και De Knops(1999) έχει δείξει ότι ο αθλητικός τουρισμός αντιστοιχεί σένα ποσοστό μεταξύ 20 και 30% του μετακινούμενου πληθυσμού.

Η ενημέρωση, σε παγκόσμιο επίπεδο, για τις αθλητικές διακοπές έχει αυξηθεί. Στην Ευρώπη χρησιμοποιείται ευρέως ο Όρος διακοπές δραστηριοτήτων. Οι Αμερικανοί προτιμούν υπαίθριες δραστηριότητες όπως η πεζοπορία, η ιστιοπλοΐα κ.ά. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι τουρίστες όλο και συχνότερα επιλέγουν θέρετρα με κριτήριο τις αθλητικές εγκαταστάσεις που διαθέτουν. Ο αθλητικός τουρίστας είναι στην καρδιά των στρατηγικών των κρατών που ξοδεύουν τις δεκάδες δις εκατομμυρίων των δολαρίων στην προσέλκυση τουριστών είτε για του Ολυμπιακούς Αγώνες ή Παγκόσμια Κάπελα π.χ. η Αυστραλία ξόδεψε \$1,7 δισεκατομμύρια των κυβερνητικών χρημάτων για τους Ολυμπιακούς του 2000 και σαν ανταμοιβή είχε μια δέκα ετών κληρονομιά του αθλητικού τουρισμού που κάνουν το μέρος των χρημάτων των \$4,3 δισεκατομμυρίων να αξιοποιείται στο προστιθέμενο νόμισμα του κράτους (που αναφερθήκαμε) που αγοράστηκε από τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αυτά τα γεγονότα ναυαρχίδων του αθλητισμού βοηθούν να χτίσουν τα νέα συστήματα μεταφορών, να βελτιώσουν τους αερολιμένες και να καθαρίσουν επάνω τις πόλεις μια και επειδή σ' όλες κωμοπόλεις ο αθλητικός τουρίστας έρχεται στην κωμόπολη. Όμως η Ελλάδα είναι

σχεδόν έτοιμη να δεχθεί την εφαρμογή του Αθλητικού Τουρισμού μια και όλα τα πιο πάνω είναι μια παρακαταθήκη των Ο.Α. που τέλειωσαν επιτυχώς . Οι αθλητικοί τουρίστες είναι εμπιαθείς και ξεοδεύουν αρκετά χρήματα για να απολαμβάνουν τη νέα αθλητική εμπειρία και υποκινούν συχνά άλλο τουρισμό. Και τα οφέλη είναι :

- Το άμεσο όφελός τους σε έναν προορισμό είναι μετρητά
- Το έμμεσο όφελός τους μπορεί να είναι έτη τουριστών που θα συνεχίζουν να έρχονται .

Έτσι ο αθλητικός τουρισμός είναι τώρα ένα εργαλείο που κάνει να επιτύχει πολλά πράγματα όπως χρήματα, δημιουργεί χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας και βοηθά ακόμη και να αλλάξει τις πολιτιστικές αντιλήψεις όπως στη Μέση Ανατολή και τη Νότια Αφρική. Για αυτούς τους λόγους σας καταθέτουμε τις απόψεις και προτάσεις μας για την αξιοποίηση του Αθλητικού Τουρισμού και τις Βελτιώσεις που με την Αξιοποίηση της Προστιθέμενης Αξίας των ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ με την Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Έργων καθώς των Ολυμπιακών Ακινήτων σε όφελος του Αθλητικού Τουρισμού.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία επίλογων στον τομέα αυτόν και αυτό διαφαίνεται από την ακόλουθη αναφορά σε συγκεκριμένα ειδή ενεργού αθλητικού τουρισμού:

Κρουαζιέρες. Οι κρουαζιέρες παρέχουν τη δυνατότητα στους επιβάτες να πάρουν μέρος σε σεμινάρια, να συναναστραφούν με γνωστούς αθλητές και να παρακολουθήσουν αυτοβιογραφίες. Οι κλασσικές κρουαζιέρες παρέχουν πολλαπλές ευκαιρίες για αθλητική δραστηριότητα.

Ερασιτεχνικά αθλήματα. Το ενδιαφέρον για τα ερασιτεχνικά αθλήματα έχει αυξηθεί σημαντικά, και αυτό φαίνεται από το μεγάλο αριθμό διοργανώσεων Διεθνής Μαραθώνιος της Αθηνάς και το Grand Prix Στίβου «Τσιρλιάρικα» είναι δυο διεθνή αθλητικά γεγονότα τα όποια προσελκύουν ερασιτέχνες και επαγγελματίες αθλητές στην Αθήνα.

Γκολφ και Σκι οι δημοφιλέστερες μορφές ενεργού αθλητικού τουρισμού . Στα αθλήματα αυτά εστιάζουν περισσότερο οι αεροπορικές εταιρείες για να προσαρμόζουν τα δρομολόγια τους τις κατάλληλες εποχές.

Η δεύτερη μορφή αθλητικού τουρισμού σχετίζεται με τα αθλητικά γεγονότα ως θέλγητρα τουρισμού και τους αθλητικούς τουρίστες που ταξιδεύουν για να τα παρακολουθήσουν. Αρκετές πόλεις, αντιμετωπίζουν την εποχικότητα στον τουρισμό με το να δημιουργούν μια εικόνα τουριστικού προορισμού με το διεκδικούν και να οργανώνουν μεγάλα αθλητικά γεγονότα, όπως τους Ολυμπιακούς Αγώνες, Παγκόσμια Πρωταθλήματα Ποδοσφαίρου, κ.ά. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των πόλεων για τη διεκδίκηση των αγώνων είναι πλέον πολύ μεγάλος, καθώς όλες οι πόλεις προσβλέπουν στην οικονομική επίδραση των γεγονότων, στις χορηγικές συμφωνίες, και στα έσοδα από τα τηλεοπτικά δικαιώματα των αγώνων. Με δεδομένη τη

συνεργεία μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού, οι τοπικοί ηγέτες χρησιμοποιούν τα γεγονότα για να δημιουργήσουν για την πόλη τους μια εικόνα προορισμού που θα συμβάλει στην αύξηση του τουρισμού.

Ο αθλητικός τουρισμός γεγονότων αφορά δυο τύπους αθλητικών οργανώσεων:

1) Τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα που προσελκύουν διεθνές ενδιαφέρον.

2) Τις περιορισμένης εμβέλειας αθλητικές διοργανώσεις.

Μεγάλα αθλητικά γεγονότα. Με τον ορό αυτό αναφερόμαστε στις διοργανώσεις σύντομης διάρκειας που γίνονται μια φορά ή επαναλαμβάνονται και διεκδικούνται με στόχο την αύξηση της προβολής και των οικονομικών εσόδων σε μακροπρόθεσμο ή βραχυπρόθεσμο ορίζοντα. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Μια από τις κινητήριες δυνάμεις που αναγκάζουν τις πόλεις να επενδύουν τόσα πολλά στη διεκδίκηση αυτών των γεγονότων είναι η ιδέα του «τουριστικού προορισμού». Η εικόνα ενός τουριστικού προορισμού είναι σημαντική γιατί επηρεάζει

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αθλητικός μπορεί να είναι:

- τουρισμός που συνδέεται με μεγάλα αθλητικά γεγονότα
- προπονητικός τουρισμός που εξυπηρετεί τις ανάγκες προετοιμασίας ομάδων ή μεμονωμένων αθλητών
- καθημερινή εξάσκηση-άθληση επισκεπτών.

Αμιγής αθλητικός τουρισμός στην Κρήτη δεν υπάρχει ακόμα. Οι υφιστάμενες υποδομές έχουν δημόσιο χαρακτήρα και δημιουργήθηκαν και εξυπηρετούν τις ανάγκες

του τοπικού πληθυσμού. Πρόκειται κυρίως για εθνικά στάδια (ποδοσφαίρου, στίβου,

καλαθοσφαίρισης και πετοσφαιριστής), κολυμβητήρια, αεραθλητικά κέντρα και μεμονωμένα και μικρής εμβέλειας γήπεδα τένις και γκολφ.

Μικρής εμβέλειας υποδομές για την καθημερινή άσκηση των τουριστών διαθέτουν όλα

τα μεγάλα ξενοδοχεία.

Οι μόνες υποδομές που με τις κατάλληλες βελτιώσεις και επεκτάσεις θα μπορούσαν

να χρησιμοποιηθούν για μαζικά αθλητικά γεγονότα, καθώς και για προπονητικό

τουρισμό είναι :

- Το αεραθλητικό κέντρο Σούδας του Νομού Χανίων, το οποίο είναι το μοναδικό στη

Νότια Ελλάδα, και ένα από τα καλύτερα σε Βαλκανικό επίπεδο. Περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό αθλητικών εγκαταστάσεων των περισσότερων αθλημάτων, μεταξύ

των οποίων αναφέρονται, το κλειστό κωπηλατήσσει, και οι υποδομές ιστιοπλοΐας,

κανιά-καγιάκ και θαλάσσιου σκι.

- Το αεραθλητικό κέντρο Γαζιού στο Ν. Ηρακλείου το οποίο διαθέτει προπονήτρια, πληρότητας 80 ατόμων.

- Οι λιμενικές εγκαταστάσεις Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου όπου μπορούν να φιλοξενηθούν διοργανώσεις θαλάσσιων αθλημάτων (ιστιοπλοΐα, αγώνες ταχύπλων σκαφών, κωπηλασία).

- Το Παγκράτιο Στάδιο Ηρακλείου (περιοχή Λίντο), ολυμπιακών προδιαγραφών, στο

οποίο πραγματοποιούνται εργασίες, προκειμένου να καταστεί λειτουργικό εν όψει

της Ολυμπιάδας του 2004

- Οι εγκαταστάσεις γηπέδων ποδοσφαίρου της περιοχής Αναπολείς Γουβών Ν.

Ηρακλείου (ιδιωτική πρωτοβουλία) το οποίο είναι κατάλληλο για προπονητικό τουρισμό.

- Το πρότυπο αγροτουρισμό κέντρο στο Οροπεδίου Σκούφου Ν. Χανίων (ιδιωτική

πρωτοβουλία), το οποίο, εκτός των άλλων 109, διαθέτει υψηλών προδιαγραφών

υποδομές προπονητικού τουρισμού για το άθλημα της σκοποβολής (αθλητικές

εγκαταστάσεις ολυμπιακών διαστάσεων, κατάλληλοι χώροι φιλοξενίας, ήρεμο περιβάλλον).

- Το υπό κατασκευή αθλητικό κέντρο του Οροπεδίου Λασιθίου, το οποίο θα φιλοξενήσει μεγάλο αριθμό αθλητικών εγκαταστάσεων (γήπεδα ποδοσφαίρου, στίβος, γήπεδα καλαθοσφαίρισης και πετοσφαιριστής κ.α.), καθώς και κάποιων

υποδομών πρωτοπόρων για την Περιφέρεια Κρήτης, όπως γήπεδο χόκεϊ και ποδοσφαίρου ολυμπιακών προδιαγραφών, γήπεδο baseball / softball επίσης ολυμπιακών προδιαγραφών, ποδηλατοδρόμιο, γήπεδο για mini-soccer και εγκαταστάσεις badmington.

- Οι υπό κατασκευή εγκαταστάσεις γκολφ στη Χερσόνησο Ηρακλείου.

- Το υπό κατασκευή «Νέο Κλειστό Γυμναστήριο Ηρακλείου» χωρητικότητας 5.000

θεατών στη θέση «Δύο Αοράκια» του Δήμου Ν. Αλικαρνασσού (Ν. Ηρακλείου).

Μείζον γεγονός με τεράστιο αντίκτυπο στον τουρισμό της Περιφέρειας είναι η διοργάνωση της Ολυμπιάδας το 2004. Το Ηράκλειο, ως «Ολυμπιακή Πόλη», πρόκειται

να φιλοξενήσει τους προκριματικούς αγώνες ποδοσφαίρου, οι οποίοι θα διεξαχθούν

στο Παγκράτιο στάδιο Ηρακλείου, καθώς και εργασίες προετοιμασίας ομάδων αθλητών, για τις οποίες πραγματοποιούνται τα εξής έργα 110:

- δημιουργία ανοικτού κολυμβητηρίου,

- κατασκευή τριών κλειστών γυμναστηρίων,

- κατασκευές, βελτιώσεις, αναβαθμίσεις γηπέδων ποδοσφαίρου,
- κατασκευές υπαίθριων γηπέδων καλαθοσφαίρισης, αντισφαίρισης, πετοσφαιριστής και μίνι-ποδοσφαίρου.

Επιπλέον, στα πλαίσια του προγράμματος «Προοιμιακά Προπονήτρια», που αφορά τον εγκλιματισμό των αθλητών έχουν ενταχθεί οι παρακάτω περιοχές και τα παρακάτω αθλήματα:

ποδηλασία δρόμου» – περιοχή Γουβών - Καλού Χωριού ορεινή ποδηλασία» – περιοχή Κερί Ιστιοπλοΐα» - Δυτικοευρωπαϊκό Ιστιοπλοϊκό Κέντρο Γαζιού.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σύμφωνα με στοιχεία τα οποία δόθηκαν από τους δήμους της Περιφέρειας Κρήτης

σχετικά με την ύπαρξη δημόσιων, ιδιωτικών και μοναστηριακών εκτάσεων κατάλληλων για τουριστική εκμετάλλευση, καταγράφηκαν έξι τουλάχιστον μεγάλες ιδιωτικές εκτάσεις.

Η τέταρτη έκταση οροθετείται στην περιοχή Οροπεδίου Καθαρού του Δημοτικού Διαμερίσματος Ακρίτσας του Δήμου Αγίου Νικολάου. Είναι πολύ μεγάλη σε μέγεθος (30.000 στρέμματα) και έχει ιδιόμορφο ιδιοκτησιακό καθεστώς νομής (ιδιώτες) και κατοχής (δήμοι). Στην περιοχή αυτή υπάρχει δυνατότητα ανάπτυξης θεματικού τουρισμού και κτηνοτροφίας καθώς υπάρχει και διαχειριστικό σχέδιο.

Ο Δήμος Αγίου Νικολάου δεν διαθέτει μεν δικές του εκτάσεις, όμως στην περιοχή του υπάρχουν δύο (ειδικά) ακίνητα που σήμερα ανήκουν στην ΕΤΑ ΑΕ. Πρόκειται για τη νησίδα-μνημείο Σπιναλόγκα που βρίσκεται στον κόλπο της Ελούντας και ένα ακίνητο 50 περίπου στρεμμάτων στην Α' Αρχαιολογική ζώνη του καλού Χωριού.

Τέλος στο Δ.Δ. Κούτσουρα του δήμου Μακρύ Γιαλού (Νομός Λασιθίου) υπάρχει έκταση 2000 στρεμμάτων που προορίζεται για GOLF.

Στο σύνολο του δήμου Μακρύ Γιαλού συγκεντρώνεται το 1,05% των κλινών κυρίων καταλυμάτων της Περιφέρειας για το 2000.

Γκολφ

Είναι ένα από τα αθλήματα, που τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται ραγδαία στην Ελλάδα και αποκτούν ολοένα και περισσότερους φίλους. Σήμερα, σε όλη τη χώρα λειτουργούν πέντε γήπεδα γκολφ διεθνών προδιαγραφών (18 οπών), που βρίσκονται στην Αθήνα (Γλυφάδα), την Κέρκυρα, τη Ρόδο, τη Χαλκιδική και τη Χερσόνησο Κρήτης, καθώς και ένα γήπεδο 9 οπών στην Ελούντα Κρήτης, στα οποία εξασκούνται συστηματικά περισσότεροι από 1.300 παίκτες.

1η Διαδρομή Άγιος Νικόλαος - Ιεράπετρα - Μακρύγιαλος - Μονή Καψά - Μύρτος -Ανατολή

Σ' αυτή τη διαδρομή αφού γνωρίσουμε τους παραλιακούς οικισμούς του κόλπου του Μιραμπέλου, νότια του Αγίου Νικολάου, διασχίζοντας το πιο στενό κομμάτι της Κρήτης, θα βρεθούμε ξαφνικά από το Κρητικό στο Λιβυκό πέλαγος. Θα επισκεφθούμε αρχαιολογικούς χώρους και μονές, θα γνωρίσουμε την Ιεράπετρα και θ' απολαύσουμε τις ωραίες παραλίες ανατολικά και δυτικά της πόλης. Ακόμα θα χαρούμε θαλάσσιες βόλτες με καΐκι, στα νησάκια Χρυσή και Κουφονήσι. Τέλος με μια διαφορετική ορεινή διαδρομή θα επιστρέψουμε στον κόλπο του Μιραμπέλου.

Αφήνουμε την πόλη του Αγίου Νικολάου ακολουθώντας τον παραλιακό δρόμο για Ιεράπετρα και Σητεία. Στο 4ο -6ο χλμ. προσπερνάμε όμορφο τουριστικό οικισμό, όπου τα κτίρια, ξενοδοχεία και πανσιόν, είναι χτισμένα σε αρμονικό αιγαιοπελαγίτικο ρυθμό. Περνάμε τον ποταμό Ίστρωνα και στο 11ο χλμ. αφήνουμε παρέκκλιση δεξιά για Καλό Χωριό και συνεχίζουμε έχοντας την παραλία Ίστρος στ' αριστερά μας.

Λίγο πριν φτάσουμε στα Γουρνιά συναντάμε διασταύρωση όπου δρομος 6 περίπου χλμ. οδηγεί στη Μονή Φανερωμένης. Σ' απέραντη μοναξιά, σ' ένα όμορφο τοπίο ψηλά στα βουνά, στέκεται το μοναστήρι. Η δίκλιτη εκκλησούλα του είναι χτισμένη μέσα σε σπηλιά, εκεί που βρέθηκε (φανερώθηκε) η εικόνα της Παναγίας. Στις 15 Αυγούστου γίνεται εδώ μεγάλο πανηγύρι.

Στο 19ο χλμ. του κεντρικού δρόμου, δεξιά, συναντάμε στη θέση Γουρνιά, μεγάλο μινωϊκό οικισμό. Το όνομα Γουρνιά οφείλεται σε μικρές αρχαίες γούρνες που αποκαλύφθηκαν εδώ πριν από τις κυρίως ανασκαφές, σύμφωνα

με τις οποίες, η πόλη χτίστηκε γύρω στο 1600 π.Χ., πάνω σ' ένα χαμηλό επίπεδο λόφο και κάλυπτε μια έκταση μεγαλύτερη από 15.000 τ.μ. Γύρω στο 1450 π.Χ. καταστράφηκε από την ίδια θεομηνία που έπληξε και τα άλλα μινωικά ανάκτορα και δεν ξαναχτίστηκε.

Η ρυμοτομία της πόλης δείχνει ακανόνιστη και όπως και στην υπόλοιπη Κρήτη, έτσι κι εδώ, δεν υπήρχαν τείχη. Στην κορυφή του λόφου ήταν το ανάκτορο, βρέθηκε μικρό ιερό και λατρευτικά αντικείμενα. Χαρακτηρίστηκε από τους αρχαιολόγους ως βιομηχανική πόλη γιατί ανακαλύφθηκαν πολλά εργαλεία (πριόνια, σμίλες, κ.α.). Δεν ήταν πλούσια και ο βασιλιάς της ζούσε κοντά στους υπηκόους του όπως μαρτυρούν οι κατοικίες που βρέθηκαν γύρω από το ανάκτορο. Έχει όμως μεγάλη αρχαιολογική αξία γιατί ρίχνει φως στην απλή καθημερινή ζωή των Μινωϊτών και στις ασχολίες τους.

Συνεχίζοντας στο κεντρικό δρόμο, στο 21ο χλμ. φθάνουμε στην Παχειά Αμμο. Όπως δηλώνει και τ' όνομά της, είναι μια όμορφη παραλία με θαυμάσια αμμουδιά. Αλλά και η γύρω περιοχή είναι γεμάτη ελιές και θερμοκήπια. Μετά 1 χλμ. Συναντάμε διακλάδωση. Αφήνουμε το δρόμο προς Σητεία και ακολουθούμε νότια το κεντρικό δρόμο για Ιεράπετρα. Το σημείο αυτό του νησιού, από Παχειά Αμμο ως Ιεράπετρα, είναι το στενότερο της Κρήτης, 12 χλμ. μήκος. Μετά 3 χλμ. μικρή παρέκκλιση δεξιά οδηγεί στο χωριό Βασιλική, που εξερευνήθηκε από τον Richard Seager . Θεωρείται πολύ σημαντική από τους επιστήμονες, σαν μια από τις λίγες περιοχές προ-Ανακτορικής εποχής (2600-2000 π.Χ.). Τα περίτεχνα σπήλια, και ιδιαίτερα η "Οικία πάνω στο Λόφο" ήταν οι πρόδρομοι των μεγαλόπρεπων ανακτόρων , που χτίστηκαν αργότερα. Πρόκειται για μικρό ανάκτορο με λιθόστρωτη αυλή στη δυτική πλευρά, και εντυπωσιακά μεγάλα μακρόστενα δωμάτια με ίχνη κόκκινου γύψου στους τοίχους.

Η Βασιλική αναδείχτηκε, μεταξύ περιόδων ηγεμονίας της Κνωσού, σαν πολιτιστικό κέντρο της Κρήτης. Κοντά στα ερείπια βρέθηκαν περίφημα αγγεία, με μακρύ λαιμό που γυρίζει στην άκρη, σε σχήμα που μοιάζει με τσαγέρα, χειροποίητα, διακοσμημένα με μαύρους και κόκκινους χρωματισμούς σε διάφορους τόνους. Επειδή η τεχνική αυτή ήταν άγνωστη, ονοιάστηκαν αγγεία ρυθμού Βασιλικής.

Στο 28ο χλμ. φθάνουμε στο ψηλότερο σημείο της διαδρομής μας, στην Επισκοπή. Η θέα απλώνεται γύρω μας μαγευτική. Αφήνουμε πίσω μας το Κρητικό πέλαγος και αντικρύζουμε την απεραντοσύνη του Λιβυκού. Στην ανατολική πλευρά της κεντρικής πλατείας του χωριού, βρίσκεται μια μικρή Βενετσιάνικη εκκλησία, διακοσμημένη μ' ένα οικόσημο. Χρησιμοποιήθηκε κάποτε μ' ένα πολύ περιέργο τρόπο, η μισή από ρωμαϊοκαθολικούς και η άλλη μισή από χριστιανούς ορθόδοξους όπως δείχνει και ο βυζαντινός τρούλος. Βόρεια του χωριού βρέθηκαν τάφοι, οι λάρνακες των οποίων βρίσκονται στο Μουσείο Ιεράπετρας. Στο 29ο χλμ. περνάμε το Κάτω Χωριό με τα άφθονα νερά και την πλούσια βλάστηση, και φθάνουμε στη νοτιότερη πόλη όλης της Ελλάδας, την Ιεράπετρα (33χλμ.).

Στη θέση της σημερινής πόλης, ήταν χτισμένη μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαίας Κρήτης. Αρχικά λεγόταν Κύρβα από το όνομα του ιδρυτή

της. Αργότερα ονομάστηκε Κάμιρος, Πύτνα, Ιεράπυτνα και τέλος Ιεράπετρα. Εφτάσε στη μεγαλύτερη ακμή της, στους ιστορικούς χρόνους (20ο αι. π.Χ.), έχοντας υποτάξει την Πραισό και κατέχοντας ολόκληρη σχεδόν την περιοχή της Σητείας. Είχε καταφέρει να υποτάξει άλλη μια ισχυρή πόλη της περιοχής, την Λάρισα (σημερινή Καλαμαύκα) και την είχε εποικήσει με δικούς της πολίτες. Σαν ανεξάρτητη και αυτόνομη πόλη, έκοβε δικά της νομίσματα, που απεικόνιζαν τρίποδα και στεφάνι, ή το κεφάλι του Δία με φοινικόδεντρο. Αντιστάθηκε γενναία στους Ρωμαίους και ήταν η τελευταία πόλη που κατέλαβαν το 66 π.Χ. και την κατέστρεψαν. Ξαναχτίστηκε όμως και ξαναβρήκε την παλιά της αίγλη. Μέχρι τον 10ο αι. σώζονταν δύο θέατρα, πολλοί ναοί, ένα αμφιθέατρο, υδραγωγεία και αγάλματα. Στη Βυζαντινή περίοδο είχε δικιά της Επισκοπή. Το 824μ.Χ. την κατέστρεψαν οι Σαρακηνοί και το 1508μ.Χ. σεισμός. Κατά τους χρόνους της Βενετοκρατίας, χτίστηκε από το Μοροζίνι στη θέση παλιότερου φρουρίου, φρούριο σε σχήμα ορθογώνιο, με τέσσερις πύργους, εσωτερική αυλή και δεξαμενή. Είναι ο γνωστός Κουλές που ερείπια του βλέπουμε σήμερα. Το 1647 μ.Χ. την κατέλαβαν οι Τούρκοι και ανακαίνισαν το φρούριο. Απομεινάρια από το πέρασμα των Τούρκων, βλέπουμε σήμερα στην παλιά πόλη με τα γραφικά δρομάκια και τα χαμηλά σπίτια. Το 1798μ.Χ. λέγεται ότι πέρασε από εδώ και έμεινε μια νύχτα, ο Μέγας Ναπολέων, πηγαίνοντας στην Αίγυπτο, σώζεται μάλιστα το σπίτι όπου έμεινε.

Στο μικρό Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης εκθέτονται ευρήματα από την Πρωτομινωική ως την Ρωμαϊκή εποχή, κυρίως από τη Βασιλική και τα Γουρνιά. Από τα πιο αξιόλογα εκθέματα είναι οι όμορφες λάρνακες από την Επισκοπή, κατασκευασμένες από πηλό με παραστάσεις ζώων, ζωγραφισμένες με ζωηρά χρώματα. Ακόμα ένα ωραίο ρωμαϊκό άγαλμα που βρέθηκε στην Ιεράπετρα, ύψους 1,5 μ., που παριστάνει τη θεά Δήμητρα να κρατάει ένα στάχυ, ενώ στα μαλλιά της έχει δύο μικρά φίδια.

Αξιόλογες είναι και οι παλιές και οι νεότερες εκκλησίες της πόλης, με ξυλόγλυπτα τέμπλα και σημαντικές εικόνες.

Ιεράπετρα

Σήμερα η Ιεράπετρα είναι μια σύγχρονη όμορφη κωμόπολη με θαυμάσιες παραλίες και χρυσαφένιες αμμουδιές. Χάρη στο ήπιο κλίμα και στις καλές καιρικές συνθήκες, έχει τη μεγαλύτερη ηλιοφάνεια και τη μικρότερη βροχόπτωση όλου του νησιού, είναι ιδανικός τόπος παραθερισμού χειμώνα-καλοκαίρι. Αλλά αποτελεί και το μεγαλύτερο λαχανόκηπο της Ελλάδας, αφού οι συνθήκες ευνοούν την παραγωγή πρώιμων κηπευτικών. Ανεπτυγμένη είναι και η βιομηχανία και ιδιαίτερα η μαχαιροποιία.

Από την Ιεράπετρα παρέχεται η δυνατότητα επισκέψεων στις παραλίες ανατολικά και δυτικά της πόλης, καθώς και στο νησάκι Χρυσή.

Νότια από την Ιεράπετρα και σε απόσταση 15 περίπου χλμ. βρίσκεται το όμορφο νησάκι Χρυσή. Όπως δηλώνει και τ' όνομά του, καλύπτεται από λεπτή χρυσίζουσα άμμο που καταλήγει σε γαλαζοπράσινα νερά, ενώ το τοπίο συμπληρώνει αρμονικά το καταπράσινο δάσος των κέδρων.

Φεύγουμε από Ιεράπετρα με κατεύθυνση ανατολική, ακολουθώντας τον παραλιακό δρόμο. Διασχίζοντας τις πευκοφυτεμένες παραλιακές περιοχές Άγιοι Σαράντα και Φέρμα μετά 12 χλμ. φθάνουμε στην Αγία Φωτιά. Το χωριό είναι χτισμένο σ' ένα ειδυλλιακό περιβάλλον, κρυμμένο από ψηλά πεύκα, με όμορφη αμμου-δερή παραλία. Συνεχίζουμε διασχίζοντας τα παραλιακά χωριά Γαλήνη, Αχλιά, Μαύρο Κάλυμπο, Άγιο Παντελεήμονα, Κουτσουρά. Στο 24ο χλμ. από Ιεράπετρα, συναντούμε τον γραφικό παραθαλάσσιο Μακρυγιαλό, στον όμορφο κόλπο των Καλών Νερών.

Μακρύγιαλος

Το χωριό έχει εξελιχθεί σε τουριστικό θέρετρο, χάρη στη μεγάλη παραλία του με την κατάλευκη αμμουδιά και τη γαλάζια θάλασσα. Πλάι στη σύγχρονη εκκλησία του χωριού, οι ανασκαφές έφεραν στο φως μια μινωική έπαυλη. Στην ίδια περιοχή ανασκάφηκε και μια έπαυλη Ρωμαϊκών χρόνων.

Ο δρόμος συνεχίζει και στα 27 χλμ. φτάνει στο χωριό Ανάληψη. Από εδώ ο δρόμος με κατεύθυνση βόρεια οδηγεί στη Σητεία.

Μετά την Ανάληψη, δεξιά, δρομος οδηγεί μετά 5 χλμ. στην παραλιακή Μονή Καψά. Χτισμένη πάνω σε βράχο ενός απότομου γκρεμού, πλάι στο περίφημο φαράγγι των Περιβολακιών, πιστεύεται ότι ιδρύθηκε γύρω στο 15ο αι. Το 1471 καταστράφηκε από πειρατές και ερημώθηκε. Το 1841 ανακαινίστηκε από το Γεροντογιάννη, κάποιον κλέφτη που ασκήτευσε στο μέρος αυτό, έχτισε εκκλησία αφιερωμένη στον Ιωάννη τον Πρόδρομο και πρόσθεσε νέα κελιά. Η Μονή υπάγεται στη Μονή Τοπλού. Γιορτάζει στις 29 Αυγούστου, οπότε γίνεται μεγάλο πανηγύρι.

Ο δρόμος συνεχίζει και φτάνει στον Γούδουρα. 5 μίλια νότια από εδώ βρίσκεται το νησάκι Κουφονήσι ή Λεύκη, που αποτελεί συστάδα με μικρά νησάκια. Παλιότερα ήταν τόπος καλλιέργειας σιτηρών. Στο Κουφονήσι υπήρχε αρχαίος οικισμός με θέατρο και ναό, καταστράφηκε όμως τον 4ο αι. μ.Χ.

Επιστροφή στην Ιεράπετρα και κατεύθυνση δυτική, στον κύριο παραλιακό δρόμο. Μετά 5 περίπου χλμ. συναντάμε το παραλιακό χωριό Γρα-Λυγιά. Το χωριό καταλήγει σε μια μεγάλη παραλία με παχειά άμμο. Από τη Γρα-Λυγιά

ξεκίνησε η καλλιέργεια πρώιμων κηπευτικών σε θερμοκήπια, που αργότερα επεκτάθηκε σ' όλη την περιοχή της Ιεράπετρας.

Ο δρόμος συνεχίζει για Μύρτο. Στο 10ο περίπου χλμ. από Ιεράπετρα, πάνω σ' ένα λόφο στη δεξιά πλευρά του δρόμου, στην τοποθεσία "Φούρνου η Κορυφή" βρέθηκε μινωικός οικισμός Πρωτομινωικής περιόδου. Ανασκάφηκαν πολλά αγγεία ρυθμού Βασιλικής, που εκθέτονται στο Μουσείο Αγίου Νικολάου, σφραγίδες, εργαλεία κ.ά.

Συνεχίζοντας λίγο πριν την είσοδο στη Μύρτο, μονοπάτι δεξιά οδηγεί σε χαμηλό λόφο, όπου εντοπίστηκε στη θέση "Πύργος" δεύτερος μινωικός οικισμός. Στην κορυφή του λόφου, η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως μεγάλη έπαυλη, 2- 3 ορόφων, Νεοανακτορικής περιόδου. Δυτικά του χωριού, διακρίνονται ερείπια ριομαϊκού συνοικισμού.

Μύρτος

Η Μύρτος 16 χλμ. από Ιεράπετρα, είναι ένα γραφικό χωριό, κατάφυτο από μπανανιές και πορτοκαλιές, χτισμένο στις όχθες του Κρύου ποταμού. Έχει μια όμορφη παραλία με ψιλή άμμο, βότσαλο και καθάρια νερά.

Από τη Μύρτο ο δρόμος συνεχίζει βορειοδυτικά για Βιάνο - Ηράκλειο.

Επιστροφή στη διακλάδωση, έξω από το χωριό Γρα-Λυγιά. Ο δρόμος αριστερά μετά 12 περίπου χλμ, μας ανεβάζει σε υψόμετρο 600μ. στο γραφικό χωριό Ανατολή. Η θέα από εδώ προς το Λιβυκό πέλαγος είναι θαυμάσια. Το χωριό έχει αρκετές εκκλησίες του 13ου - 14ου αι. με ωραίες τοιχογραφίες.

Στην Ανατολή ο δρόμος διχάζεται. Ακολουθώντας τον αριστερό, βορειοδυτικό δρόμο, μετά 7 χλμ. αντικρύζουμε τη γυναικεία Μονή Ξακουστής, αφιερωμένη στη Γέννηση της Παναγίας. Ακόμα 3 χλμ. και φτάνουμε στο μεγαλύτερο χωριό της Ιεράπετρας επί Ενετοκρατίας, στις Μάλλες. Αξιόλογη εκκλησία του χωριού η Παναγία του 1431. Ανάμεσα στις Μάλλες και στο Χριστό, 2 χλμ. δυτικότερα,

βρισκόταν η αρχαία πόλη Μάλλα, που ήταν ανεξάρτητη και αυτόνομη με δικά της νομίσματα που απεικόνιζαν στο ένα μέρος το κεφάλι του Δία και στο άλλο έναν αετό και τη λέξη "ΜΑΛ". Στην περιοχή βρέθηκαν αγγεία και άλλα αντικείμενα Ρωμαϊκής εποχής.

Σήμερα οι Μάλλες και ο Χριστός είναι γραφικά ορεινά χωριά (υψμ. 600 μ.), στις πλαγιές της Δίκτης, στη μέση της πυκνοφυτεμένης περιοχής του Σελάκανο, πνιγμένα στα πεύκα και τα κυπαρίσσια.

Επιστροφή στη διακλάδωση στην Ανατολή. Ακολουθούμε τον δεξιό, βορειοδυτικό δρόμο και διασχίζουμε Τα χωριά Καλαμαύκα και Πρίνα, 12 χλμ. από τη διασταύρωση. Μετά την Πρίνα, 2 χλμ., παρέκκλιση δεξιά οδηγεί στο χωριό Μεσελέροι, χτισμένο στη θέση της αρχαίας Ωλέρου.

Ο κύριος δρόμος συνεχίζει και φτάνει στο Καλό Χωριό μετά 4 χλμ., χτισμένο σε εύφορη κοιλάδα. Λίγο μετά το χωριό ο δρόμος αριστερά οδηγεί στον Άγιο Νικόλαο.

2η Διαδρομή Άγιος Νικόλαος -Σητεία -Μονή Τοπλού -Βάι -Παλαιόκαστρο -Ζάκρος

Η διαδρομή αυτή περιλαμβάνει την πανέμορφη πόλη της Σητείας, την ιστορική Μονή Τοπλού, το εξωτικό και μαγευτικό Βάι. Ακόμα τους

αρχαιολογικούς χώρους της Ιτάνου, Παλαίκαστρου, Ζάκρου, Πραισού. Συνδυάζει τη γνώση με τη διασκέδαση, εναλλάσσει το παλιό με το σύγχρονο και ενώνει το Χθες με το Σήμερα.

Με την τελευταία αυτή διαδρομή μας ολοκληρώνουμε την περιήγηση του νομού Λασιθίου αλλά και ολόκληρης της Κρήτης. Δεν θα ισχυριστούμε βέβαια ότι σας γνωρίσαμε και το τελευταίο χωριουδάκι του νησιού, φροντίσαμε όμως να είναι όσο το δυνατόν γίνεται πληρέστερη η παρουσίαση του. Αλλωστε η Κρήτη είναι απέραντη, όχι τόσο σε μέγεθος, όσο σε ψυχή, προσφέροντάς σου τόσες εκπλήξεις, που όταν νομίζεις ότι την γνώρισες, κά τι νέο θα σου επιδείξει, κανοντάς σε να θέλεις να έρχεσαι και να ξανάρχεσαι στο νησί.

Βγαίνουμε από τον Άγιο Νικόλαο, ακολουθώντας τον παραλιακό δρόμο για Σητεία, όπως και στην 3η διαδρομή, ως την Παχειά Αμμο. Προσπερνάμε τη διακλάδωση για Ιεράπετρα, και στο 26ο χλμ. φτάνουμε στο χωριό Καβούσι. Σε μια γόνιμη κοιλάδα κατάφυτη από ελιές, που τη διαρέει ένας χείμαρρος, είναι χτισμένο το χωριό. Στο τέλος του ελαιώνα που είναι ένας από τους μεγαλύτερους του νησιού, στην ανατολική άκρη του κόλπου του Μιραμπέλου, σχηματίζεται ο όρμος Καβούσι. Μια πηγή με δροσερό νερό και πλατάνια, προσφέρεται για δροσιά και απόλαυση του τοπίου. Στο χωριό αξίζει να επισκεφθείς τη μικρή μεσαιωνική εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, πάνω από την κεντρική πλατεία. Κτίστηκε την περίοδο της Ενετικής κατοχής, αλλά σε ρυθμό Βυζαντινό.

Το αρχαίο Καβούσι, χτισμένο στην πλαγιά του βουνού πάνω από το σημερινό χωριό, ήταν ο πρώτος αρχαιολογικός τόπος της Κρήτης που ανέσκαψαν οι Αμερικάνοι.

Από το Καβούσι αρχίζει η ανάβαση στις απότομες πλαγιές του βουνού Καψά. Εδώ τελειώνει ο κόλπος του Μεραμπέλλου. Ο δρόμος ανηφορίζει και διασχίζοντας τη γραφική κοιλάδα της Λάστρου, ανάμεσα σε δύο υψώματα, όπου και το ομώνυμο χωριό, φθάνει στο 42ο χλμ. στο χωριό Σφάκα. Από εδώ δρόμος 6 χλμ. κατεβαίνει στη θάλασσα και οδηγεί στο μικρό ψαροχώρι Μόχλος. Από τα γραφικά καφενεδάκια του η θέα προς τις απότομες και βραχώδεις ακτές είναι μοναδική σε ομορφιά.

Από το Μόχλο οργανώνονται εκδρομές για τα νησάκια, Άγιος Νικόλαος και Ψείρα.

Απέναντι από το Μόχλο βρίσκεται το νησάκι Άγιος Νικόλαος, με την ομώνυμη εκκλησούλα του. Στην αρχαιότητα αποτελούσε χερσόνησο που συνδεόταν με την ξηρά σχηματίζοντας δύο όρμους ανατολικά και δυτικά. Στην Πρωτομινωική εποχή υπήρχε συνοικισμός με μεγάλη οικονομική ανάπτυξη, αφού το νησί ήταν το πρώτο λιμάνι που συναντούσαν τα πλοία που έρχονταν στην Κρήτη από την Ανα-τολή και την Αίγυπτο. Αξιόλογοι είναι οι τάφοι που βρέθηκαν στη δυτική πλαγιά του βράχου και μοιάζουν με κατοικίες. Ο "θησαυρός του Μόχλου" βρίσκεται σήμερα στα Μουσεία Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου, αποτελούμενος κατά μεγάλο μέρος από χρυσά κοσμήματα. Περιλαμβάνει ένα καταπληκτικό διάδημα, διακοσμημένο με ζώα, χάλκινα εργαλεία και όπλα που πρέπει να κατασκευάστηκαν από χαλκό που

προμήθευε η Κύπρος, μινωικούς διπλούς πέλεκεις κ.ά. Όμορφα λίθινα αγγεία, στα οποία τεχνίτες με μεγάλη δεξιοτεχνία χρησιμοποίησαν τις φυσικές φλέβες της πέτρας. Όπως δείχνουν όλα αυτά τα πλούσια αντικείμενα το νησί υπήρξε κέντρο προϊστορικών εφοπλιστών.

Δυτικά από το Μόχλο βρίσκεται το μικρό άγονο νησί Ψείρα, ακατοίκητο σήμερα. Κατά τους Μινωικούς χρόνους είχε πολύ αξιόλογο οικισμό στο φυσικό λιμάνι του, κατάλληλο για μικρά πλοία. Κατά τις ανασκαφές εδώ ο Seager ανακάλυψε αρκετές λίθινες οικίες χτισμένες αμφιθεατρικά. Τρεις αίθουσες μιας οικίας βρέθηκαν γεμάτες με μικρές πέτρες, που πιθανότατα ν' αποτελούσαν πολεμοφόδια. Σε μια άλλη οικία βρήκε μια αξιόλογη Μινωική τοιχογραφία, που παριστάνει δύο γυναίκες ντυμένες στα μπλε και γυμνόστηθες, καθισμένες σε βράχο. Οι Ρωμαίοι είχαν χτίσει εδώ στρατόπεδο.

Επιστροφή στη Σφάκα. Ο δρόμος συνεχίζοντας την ανηφορική του πορεία φτάνει στο χωριό Τουρλωτή. Το χωριό είναι χτισμένο στην κορυφή του λόφου Καστρί. Στην περιοχή υπάρχουν ερείπια αρχαίας πόλης όπου βρέθηκαν ειδώλια, αγγεία, κ.ά.

Μετά την Τουρλωτή συναντούμε αριστερά το χωριό Μυρσίνη 46 χλμ., όπου βρέθηκαν λαξευτοί τάφοι με σαρκοφάγους, πύλινα αγγεία, εργαλεία, κ.ά.

Στο 51ο χλμ. βρίσκεται το χωριό Μέσα Μουλιανά, χτισμένο αμφιθεατρικά σε κατάφυτη από αμπέλια περιοχή. Εδώ βγαίνει το περίφημο μουλιανίτικο κρασί. Στο χωριό βρέθηκαν δύο θολωτοί τάφοι, που μαρτυρούν ότι χρησιμοποιήθηκαν την Πρωτογεωμετρική περίοδο, οπότε έκαιγαν τους νεκρούς, και τη Μυκηναϊκή περίοδο, οπότε τους ενταφίαζαν. Βρέθηκε ακόμα ένα αγγείο, όπου εικονίζεται έφιππος πολεμικός στήρ, για πρώτη φορά στην Κρήτη.

Συνεχίζοντας στο 53ο χλμ. περνάμε το χωριό Έξω Μουλιανά, όπου βρίσκεται η τοιχογραφημένη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Στο 59ο χλμ. φτάνουμε στο Χαμέζι, γραφικό ορεινό χωριό. Στη νότια πλευρά του, ανασκάφηκε η περίφημη "Ωσειδής οικεία" που μοιάζει με φρούριο, Μεσομινωικής περιόδου. Αξίζει μια επίσκεψη στο Λαογραφικό Μουσείο του χωριού όπου εκθέτονται σημαντικές συλλογές λαογραφικών αντικειμένων. Στο τέλος κάθε Σεπτέμβρη γίνονται στο χωριό τα "Καζανέματα" όπως λένε τον παραδοσιακό τρόπο παρασκευής της φημισμένης κρητικής τσικουδιάς, που καταλήγουν σε γλέντι.

Από το Χαμέζι ο δρόμος αρχίζει να κατηφορίζει και προσπερνώντας το χωριό Σκοπή, καταλήγει στο 70ο χλμ. στην όμορφη πόλη της Σητείας.

Σητεία

Στο μυχό του ομώνυμου κόλπου, του ανατολικότερου των βορείων παραλίων του νησιού, χτισμένη αμφιθεατρικά στην πλαγιά χαμηλού λόφου, η Σητεία είναι η πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας. Μια ευχάριστη παραλιακή κωμόπολη που α- κόμα και σήμερα διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την ηρεμία και την ησυχία αλλοτινών χρόνων. Το τοπίο εδώ δεν είναι τόσο άγριο, οι κορυφογραμμές στον ορίζοντα διαγράφονται ομαλά και τα βουνά δεν ξεπερνούν τα 800 μ. ύψος. Η γη γόνιμη, καταπράσινη. Η παραλία, με ψιλή λευκή άμμο που καταλήγει σε γαλάζια ήρεμα νερά, αποτελεί μόνιμη πρόκληση για κολύμπι. Οι κάτοικοί της, είναι φιλήσυχοι, φιλόξενοι και εύθυμοι, διακρίνονται για την αγάπη τους στη μουσική και το γλέντι.

Η σημερινή πόλη βρίσκεται στη θέση της αρχαίας Ηθείας που ήταν λιμάνι της Πραισού. Η περιοχή και ειδικότερα η θέση του συνοικισμού Πετρά στ' ανατολικά, είχε κατοικηθεί από την εποχή του χαλκού. Εδώ κατοικούσαν οι Ετεοκρήτες, δηλ. οι αυτόχθονες Κρήτες που αποσύρθηκαν μετά την κάθοδο των Δωριέων στη Σητεία, γιατί δεν θέλησαν ν' αφομοιωθούν από τους εισβολείς. Από εδώ καταγόταν ο Μύσων που θεωρείται ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας. Το λιμάνι της Ηθείας αναπτύχθηκε μετά την εγκατάσταση εδώ των Πραισίων, το 146 π.Χ. όταν η πόλη τους καταστράφηκε από την Ιεράπετρα. Εκείνη την εποχή η πόλη έκοβε δικά της νομίσματα. Η ακμή της συνεχίστηκε τη Ρωμαϊκή, τη Βυζαντινή (οπότε έγινε και έδρα Επισκοπής) και την Ενετική περίοδο.

Το 1508μ.Χ. η πόλη καταστράφηκε από σεισμό, ενώ το 1538μ.Χ. λεηλατήθηκε από πειρατές. Έπεσε σε παρακμή και το 1651 εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους της που μεταφέρθηκαν στο συνοικισμό Λιόπητρο. Την ίδια εποχή καταστράφηκε και το βενετσιάνικο φρούριό της, από τους ίδιους τους Βενετούς για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων. Ερείπιό του βλέπουμε σήμερα στ' ανατολικά της πόλης. Διατηρείται μονάχα ένας πύργος με τρία

πατώματα και μερικούς μικρότερους χώρους, οι οποίοι προστατεύονται με ένα πολυγωνικό αμυντικό τείχος με επάλξεις. Το τμήμα αυτό στεφάνωνε την ανατολική πτέρυγα του κάστρου. Πριν από τους Ενετούς, οι Γενουάτες είχαν χτίσει στη Σητεία το 1204 ένα οχυρό, πάνω σε παλιότερα βυζαντινά κτίσματα. Επίσης διακρίνονται ρωμαϊκές αλιευτικές εγκαταστάσεις κοντά στο Τελωνείο. Στη βόρεια πλευρά του φρουρίου, υπήρχε επί Βενετοκρατίας η καθολική μονή Σάντα Μαρία, η οποία καταστράφηκε από τους Τούρκους. Στα ερείπια της παλιάς εκκλησίας, κτίστηκε το σημερινό εκκλησάκι και από τότε ο χώρος έγινε νεκροταφείο. Η πόλη ξαναχτίστηκε γύρω στα 1870 μ.Χ. πάνω σε σχέδια του Αβνή πασά, ενός προοδευτικού Τούρκου.

Η Σητεία είναι η γενέτειρα του ποιητή Βιντσέντζου Κορνάρου που έγραψε τον περίφημο "Ερωτόκριτο".

Δείγματα της ακμής και του πολιτισμού της αρχαίας πόλης, θα θαυμάσουμε στο Αρχαιολογικό Μουσείο της, που στεγάζεται σ' ένα σύγχρονο μοντέρνο κτίριο από το 1984 και είναι το τρίτο σε μέγεθος μουσείο της Κρήτης. Εκθέτονται ευρήματα από την ευρύτερη περιοχή της Σητείας και από το ανάκτορο της Ζάκρου, με τέτοια κατοπιστική διάταξη που βοηθά πολύ τον επισκέπτη στην περιήγηση του. Η πόλη διαθέτει και Λαογραφικό Μουσείο. Η συλλογή των υφαντών, κεντημάτων, τοπικών ενδυμασιών, παραδοσιακών επίπλων και οικιακών σκευών λαϊκής τέχνης, μας πληροφορεί για την σύγχρονη καθημερινή ιστορία της.

Στο θέατρο που λειτουργεί στο ανακαινισμένο τείχος της πόλης, κάθε καλοκαίρι διοργανώνονται αξιόλογες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Η Σητεία συνδέεται ακτοπλοϊκά με τα Δωδεκάνησα, τα νησιά Αιγαίου και την Καβάλα. Από το 1984 απέκτησε αεροδρόμιο που απέχει 10' λεπτά από το κέντρο της πόλης.

Με αφετηρία τη Σητεία μπορούμε να επισκεφθούμε τους αρχαιολογικούς χώρους του Παλαίκαστρου, της Ζάκρου και της Πραισού. Να γνωρίσουμε την ιστορική Μονή Τοπλού και να κολυμπήσουμε στο Βάι σε πανέμορφο τροπικό περιβάλλον.

Φεύγουμε από τη Σητεία με κατεύθυνση ανατολική. Στο 5ο χλμ. συναντάμε την Αγία Φωτιά, ένα γραφικό παραλιακό χωριουδάκι με ωραία αμμουδιά. Τα σπίτια του είναι κτίσματα της Ενετικής περιόδου και έχουν ανακαινιστεί πρόσφατα. Κοντά στο χωριό, Έλληνες αρχαιολόγοι ανακάλυψαν το μεγαλύτερο νεκροταφείο Πρωτομινωικής περιόδου, με 250 μεγάλους και μικρούς τάφους. Στο χώρο του νε- κροταφείου βρέθηκαν αγγεία, λίθινα και χάλκινα αντικείμενα που σήμερα βρίσκονται στα Μουσεία Αγίου Νικολάου και Σητείας.

Ο δρόμος συνεχίζεται και στο 12ο χλμ. υπάρχει διασταύρωση. Ο δρόμος δεξιά οδηγεί στο Παλαίκαστρο και τη Ζάκρο. Ακολουθούμε τον αριστερό δρόμο και μετά 5 χιλιόμετρα φτάνουμε στην ιστορική Μονή Τοπλού.

Μονή Τοπλού

Σε απομονωμένη περιοχή, στο ξερό τοπίο, το μοναστήρι υψώνεται σαν κάστρο. Η Μονή είναι γνωστή και με το όνομα Παναγία Ακρωτηριανή, επειδή βρίσκεται κοντά στο ακρωτήριο Σίδερο. Τοπλού ονομάστηκε επί Τουρκοκρατίας ε-πειδή διέθετε κανόνι (τοπ) από την εποχή της Βενετοκρατίας για να προφυλάσσεται από τους πειρατές. Η σημερινή μορφή της ανήκει στο 17ο αι., οι τοιχογραφίες όμως της εκκλησίας της φανερώνουν ότι υπήρχε από το 14ο αι. Πιστεύεται ότι το μοναστήρι έχει χτιστεί στη θέση παλιάς μονής του 'Αγιου Ισίδωρου.

Η Μονή έχει τετράγωνο, φρουριακό σχήμα και καλύπτει 800 τ.μ. με τρεις ορόφους, ενώ περιβάλλεται από τείχος. Χαρακτηριστικό είναι το κωδωνοστάσιό της, ύψους 33 μ. με ανάγλυφα στέμματα και χρονολογία 1558. Στη μικρή εσωτερική αυλή της, υπάρχει πηγάδι με ασήρευτο νερό, από το οποίο υδρεύεται η μονή. Απέναντι από το πηγάδι βρίσκεται η δίκλιτη, βασιλική εκκλησία, αφιερωμένη στη Γέννηση της Θεοτόκου και στον Ιωάννη το Θεολόγο. Αριστερά, πριν μπούμε στην εκκλησία, βλέπουμε σημαντική επιγραφή του 20υ π.Χ. αι. , που αναφέρεται στη συμμαχία ανάμεσα στις πόλεις 'Ιτανο και Ιεράπυτνα, που βρέθηκε στα ερείπια της αρχαίας Ιτάνου, μετά τις ανασκαφές που έγιναν εκεί.

Μέσα στην εκκλησία ανάμεσα στις άλλες σημαντικές φορητές εικόνες υπάρχει η αξιόλογη εικόνα " Μέγας ει Κύριε", του 1770, του Ιωάννη Κορνάρου. Οι τοιχογραφίες στο βόρειο κλίτος είναι του 14ου αιώνα. Η εικόνα της Παναγίας είχε βρεθεί σε σπήλαιο όπου υπάρχει πηγή με νερό που θεωρείται αγίασμα.

Το μοναστήρι κατέρρευσε το 1662 μ.Χ. από σεισμό αλλά ξαναχτίστηκε. Το 1821μ.Χ. έπαθε μεγάλες καταστροφές. Το 1704 έγινε σταυροπηγιακό και απέκτησε πατριαρχική προστασία. Έτσι κατώρθωσε να διατηρηθεί παρ' όλες τις καταστροφές των Τούρκων που δεν μπόρεσε ν' αποφύγει. Υπήρξε καταφύγιο κυνηγημένων αλλά και κέντρο επαναστατικών συναντήσεων. Σ' όλη την Τουρκοκρατία, λειτουργούσε στη Μονή "Κρυφό Σχολειό". Αλλά και στη Γερμανική κατοχή λειτουργούσε εδώ μυστικός ασύρματος. Υπήρξε από τις πλουσιότερες μονές της Κρήτης. Ακόμα και σήμερα της ανήκουν μεγάλες εκτάσεις από την γύρω περιοχή. Στη περίοδο της ακμής της ζούσαν σ' αυτήν 150 μοναχοί. Η Μονή γιορτάζει στις 26 Σεπτεμ-βρίου, οπότε γίνεται μεγάλο πανηγύρι με πλήθος προσκυνητών.

Από τη Μονή Τοπλού, ο δρόμος συνεχίζει ΒΑ για Βάι. Στο 25ο χλμ. δρόμος δεξιά οδηγεί στο Παλαίκαстро. Συνεχίζοντας βόρεια μετά 2 χλμ. παρέκκλιση δεξιά μας φέρνει στη παραλία, διασχίζοντας το περίφημο φοινικόδασος στο Βάι.

Στην όμορφη κοιλάδα που σχηματίζουν δυο λόφοι, απλώνονται οι 5.000 φοινικίες που κατεβαίνουν μέχρι τη χρυσαφένια αμμουδιά. Το τοπίο εδώ αλλάζει, γίνεται ειδυλλιακό, τροπικό.

Σύμφωνα με το μύθο τα φοινικόδεντρα φύτευσε μετά μια επίσκεψη των Φοινίκων, που πέταγαν στη γη τα κουκούτσια απ' τους χουρμάδες που έτρωγαν. Από τις φοινικίες ή βάγια, όπως λέγονται πήρε τ' όνομά του το Βάι. Σήμερα η περιοχή καθώς και κάθε πρόσβαση προς την παραλία έχει περιφραχθεί και απαγορεύεται αυστηρά η κατασκήνωση.

Η κεντρική είσοδος παραμένει ανοιχτή από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου και στα γραφικά ταβερνάκια του, απολαμβάνεις την ηρεμία και την ομορφιά του χώρου.

Επιστροφή στην παρέκκλιση για την παραλία και κατεύθυνση βόρεια. Μετά 3 χλμ. ο δρόμος καταλήγει σ' έναν ήσυχο αμμουδερό κόλπο, την Ερημούπολη. Εδώ βρισκόταν μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της ανατολικής Κρήτης, η αρχαία Ιτανος. Πήρε τ' όνομά της από τον Ίτανο, ένα από τους Κουρήτεςπου ανέθρεψαν τον Δία. Σύμφωνα με το μύθο, οι Αργοναύτες έχτισαν εδώ ναό της Αθηνάς. Όπως αποκαλύπτουν τα ευρήματα η πόλη κατοικήθηκε από την Μινωική εποχή μέχρι τα Χριστιανικά χρόνια. Σώζονται τα ερείπια μιας μεγάλης βυζαντινής εκκλησίας ρυθμού βασιλικής.

Γυρίζουμε πίσω, προσπερνώντας την παρέκκλιση για παραλία και συναντώντας στο 27ο χλμ. το δρόμο αριστερά για Παλαίκαστρο. Μετά 2 χλμ. είναι η παραλία του με θαυμάσια αμμουδιά, όπου το φυσικό του λιμανάκι αντικρύζει το νησάκι Γκράντες. Κοντά στο χωριό βρέθηκαν αξιόλογα μινωικά ερείπια. Στην περιοχή του, στην τοποθεσία Ρουσόλακκος η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως οικισμό Μεσωμινωικής περιόδου. Ο κεντρικός δρόμος που διέσχισε τον οικισμό διακόπτεται από κάθετους μικρότερους δρόμους που τον χώριζαν σε συνοικίες με σπίτια που είχαν εντυπωσιαστικές προσόψεις. Ο οικισμός διέθετε πολύ καλό αποχετευτικό σύστημα. Οι αρχαιολόγοι υποθέτουν ότι ήταν η αρχαία πόλη Δραγμός χωρίς αυτό να έχει εξακριβωθεί.

Στην ίδια περιοχή αποκαλύφθηκε το θαυμαστό Ιερό του Δικταίου Διός , όπου βρέθηκε επιγραφή με τον ύμνο στον Κρηταγενή Δία, που τον έψαλλαν νέοι στο ναό, μιμούμενοι τον χορό των Κουρητών.

Νότια από το Παλαίκαστρο βρίσκεται ο απόκρημνος λόφος Πετσοφάς. Στην κορυφή του ανασκάφηκε υπαίθριο ιερό μεσωμινωικής εποχής με σημαντικά ευρήματα. Εδώ βρέθηκαν περίφημα ειδώλια, ύψους 10-17 εκατ. σε στάση προσευχής. Σε αντίθεση με τα ανδρικά ειδωλία που είναι λιτά ως προς την ενδυμασία, τα γυναικεία είναι ένα ζωντανό δείγμα του γυναικείου τρόπου ντυσίματος εκείνης της εποχής.

Από το Παλαίκαστρο αρχίζει ο δύσκολος ανηφορικός δρόμος για τη Ζάκρο. Στο 17ο χλμ. φτάνουμε στην Επάνω Ζάκρος. Το χωριό είναι χτισμένο σε δύο λόφους κατάφυτους με καρποφόρα δέντρα και ελιές. Καλντερίμια οδηγούν στα ασπροβαμμέ- να σπίτια με τις όμορφες αυλές. Από την πλατεία του χωριού δρόμος 8 χλμ., οδηγεί στο γραφικό προστατευμένο κόλπο της παραλίας όπου βρίσκεται ο συνοικισμός Κάτω Ζάκρος. Εδώ πρόσφατες ανασκαφές έφεραν στο φως μεγάλο μινωικό ανάκτορο, το 4ο της Κρήτης, το μοναδικό που βρέθηκε ασύλητο. Κτίστηκε γύρω στα 1600 π.Χ., εκτεινόταν σε έκταση 8000 τ.μ. και είχε 180 διαμερίσματα.

Πρώτος έκανε ανασκαφές ο D. G. Hogarth σε οικήματα κοντά στο ανάκτορο. Ο κύριος όμως ανασκαφέας του ανακτόρου είναι ο καθηγητής Πλάτων. Το ανάκτορο, αν και μικρότερο, έχει παρόμοια διάταξη με τα ανάκτορα της Κνωσού και της Φαιστού. Έχει κεντρική πλακόστρωτη αυλή με τρεις δυτικές εισόδους και βωμό μπροστά από την κύρια είσοδο. Στη δυτική πλευρά βρίσκονται τα διαμερίσματα των αξιωματούχων. Στη βόρεια φωταγωγοί, αίθουσα συμποσίων και μεγάλες λεκάνες λατρευτικού χαρακτήρα. Στο θησαυροφυλάκιο βρέθηκαν υπέροχα αγγεία. Στην ανατολική πλευρά ήταν τα κυρίως διαμερίσματα, ενώ στη νότια διάφορα εργαστήρια.

Μυστήριο παραμένουν τα τέσσερα κανάλια δίπλα στη σημερινή είσοδο. Ανάμεσα στα ενδιαφέροντα ευρήματα ξεχωρίζουν βάζα με ελιές που φαίνονται σαν να τις έκοψαν πρόσφατα, ελεφαντόδοντα, μεγάλα ξίφη με φύλλα χρυσού, χάλκινα διακοσμητικά από την Κύπρο και ένας αμφορέας με παράσταση ενός ιερού κορυφής και αγριμιών. Πολλά από τα αγγεία έχουν καταστραφεί πιθανώς όταν καταστράφηκε και το ανάκτορο, από δυνατό σεισμό.

Η τοποθεσία του ανακτόρου είχε μεγάλη σημασία, γιατί στην ανατολική ακτή που ήταν χτισμένο, μπορούσε εύκολα να δεχτεί τ' αγαθά της Ανατολής και να τα ευπορευείται με τ' άλλα ανάκτορα του νησιού. Έτσι το λιμάνι του εξελίχτηκε σε μεγάλη εμπορική βάση της μινωικής θαλασσοκρατορίας.

Από τα περίχωρα της Επάνω Ζάκρου ξεκινά το επιβλητικό "φαράγγι των Νεκρών", που καταλήγει στην Κάτω Ζάκρο. Ερείπια μινωικής έπταυλης υπάρχουν και δίπλα στο φαράγγι, που ονομάστηκε "των Νεκρών", γιατί εδώ ήταν τα νεκροταφεία των συνοικισμών, όπως δείχνουν οι τάφοι που ανασκάφηκαν.

Η Κάτω Ζάκρος, εκτός από την αξία του αρχαιολογικού της χώρου έχει να προσφέρει ένα όμορφο περιβάλλον, μια θαυμάσια αμμουδιά και ήρεμα γαλάζια νερά, πραγματική πρόκληση για κολύμπι.

Επιστροφή στο Παλαίκαστρο και ακολουθώντας τον αριστερό βορειοδυτικό δρόμο, συναντάμε μετά 6 χλμ. την κεντρική αρτηρία Σητείας-Μονής Τοπλού.

Από τη Σητεία φεύγουμε, ακολουθώντας το δρόμο νότια για Λιθίνες. Στα 2,5 περίπου χλμ. στο χωριό Μανάρες υπάρχει μινωική έπαυλη της Νεοανακτορικής εποχής. Λίγο πιο κάτω, παρέκκλιση 5 περίπου χλμ. οδηγεί σ' άλλη μινωική έπαυλη, κοντά στο χωριό Ζού από τις πηγές του οποίου υδρεύεται η Σητεία.

Ο δρόμος συνεχίζει και στο 4ο χλμ. συναντά το Πισκοκέφαλο, χωριό χτισμένο κοντά στο παλιό οικισμό Κάτω Επισκοπή, στο ύψωμα Κεφάλι όπου οφείλει τ' όνομά του. Κατά την Ενετοκρατία ήταν φέουδο της οικογένειας των Κορνάρων. Αξιόλογη είναι η παλιά εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του 15ου αι. Από τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής και ιδίως από τα ειδώλια ανδρών και γυναικών σε στάση προσευχής, ο αρχαιολόγος Πλάτων υποστηρίζει ότι υπήρχε εδώ ιερό ανάλογο μ' αυτό του Πετσοφά. Τα ειδώλια όμως που βρέθηκαν εδώ είναι καλύτερης τεχνικής, τα δε γυναικεία μάλιστα έχουν περίπλοκη κόμμωση, φορούν καπέλα και πλούσια φορέματα, ώστε αποτελούν αντικείμενα με εξαιρετική σημασία για τη μελέτη της ενδυμασίας και της κόμμωσης της αρχαίας Κρήτης.

Στο Πισκοκέφαλο γιορτάζονται κάθε τέλος Σεπτεμβρη τα "Καζανέματα " ο παραδοσιακός τρόπος παρασκευής της περίφημης κρητικής τσικουδιάς (ρακής) με μεγάλο γνήσιο Κρητικό γλέντι.

Ο δρόμος συνεχίζοντας προσπερνά το χωριό Μαρωνιά και στο 10ο χλμ. την Επάνω Επισκοπή, που τον 16ο αι. υπήρξε έδρα Επισκόπου Σητείας. Εδώ ο δρόμος διχάζεται. Ο δεξιός νοτιοδυτικός οδηγεί στις Λιθίνες και στη συνέχεια κατευθύνεται για Ιεράπετρα. Ακολουθούμε τον αριστερό με κατεύθυνση νοτιοανατολική και διασχίζοντας την εύφορη κοιλάδα, φθάνουμε στο 150 χλμ. στη Νέα Πραισό. Βέλη μας οδηγούν στα ερείπια της αρχαίας Πραισού όπου κατοικούσαν οι Ετεοκρήτες, οι οποίοι τον 12ο π.Χ. αι. μαζί με τους Δωριείς έχτισαν τη νέα πόλη που απλώνεται σε τρεις λόφους και περιβαλλόταν από τείχος, απομεινάρια του οποίου βλέπουμε σήμε.ρα. Η πόλη ήταν αυτόνομη και κατοικήθηκε όλες τις εποχές, από τη Λίθινη μέχρι την Ενετική. Το 145 π.Χ. καταστράφηκε από τους Ιεραπύτνιους.

Στο 20ο χλμ. προσπερνάμε τον Χαντρά, αφήνοντας δεξιά μας ένα πολύ εύφορο οροπέδιο γεμάτο ανεμόμυλους, μικρογραφία του Λασιθίου, φθάνουμε στο 25ο χλμ. στη Ζίρο. Εδώ βρίσκεται η τοιχογραφημένη εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Από τον Χαντρά, δρόμος αριστερά οδηγεί μετά τους Αρμένους, στην Ετιά, σημαντική επί Ενετοκρατίας με βυζαντινές εκκλησίες. Μετά 7 χλμ. συναντάμε το δρόμο Σητείας-Ιεράπετρας.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται η περιήγησή μας στη Κρήτη. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι σας γνωρίσαμε ένα πολύ μεγάλο μέρος του απέραντου αυτού νησιού και ότι κινήσαμε την περιέργεια και το ενδιαφέρον σας, ώστε να έρθετε και να ξανάρθετε σ' αυτήν, ανακαλύπτοντας πλέον μόνοι σας, τον θαυμαστό και ιδιόμορφο κόσμο της, ανθρώπινο και φυσικό!

